

VEDECKÝ ČASOPIS

**EKONOMIKA CESTOVNÉHO RUCHU
A PODNIKANIE**

**ECONOMY OF TOURISM AND ENTREPRENEURSHIP –
SCIENTIFIC JOURNAL**

**CESTOVNÝ RUCH – VŠEOBECNÁ EKONOMIKA
– OBCHOD – SLUŽBY – PODNIKANIE
– REGIONÁLNY ROZVOJ**

Číslo 2 (30)/2016. Ročník 8
No. 2 (30)/2016. Volume 8

**VEDECKÝ ČASOPIS OBCHODNEJ FAKULTY EKONOMICKEJ UNIVERZITY
V BRATISLAVE
SCIENTIFIC JOURNAL OF FACULTY OF COMMERCE,
UNIVERSITY OF ECONOMICS IN BRATISLAVA**

Redakcia/Editorial office

Katedra služieb a cestovného ruchu
Obchodná fakulta Ekonomickej univerzity v Bratislave
Dolnozemska cesta 1
852 35 Bratislava
E-mail: strazovska@azet.sk

Šéfredaktor

Strážovská Helena – Obchodná fakulta Ekonomickej univerzity v Bratislave

Vedecká a redakčná rada

Balaton Károly – Corvinus University, Budapest
Bažó Ladislav – Obchodná fakulta Ekonomickej univerzity v Bratislave
Horbulák Zsolt – Trenčianska univerzita Alexandra Dubčeka, Trenčín
Kohlmayer Václav – Prešovská univerzita v Prešove
Kubičková Viera – Obchodná fakulta Ekonomickej univerzity v Bratislave
Novacká Ľudmila – Obchodná fakulta Ekonomickej univerzity v Bratislave
Sidor Ján – Obchodná fakulta Ekonomickej univerzity v Bratislave
Strážovská Helena – Obchodná fakulta Ekonomickej univerzity v Bratislave
Strážovská Ľubomíra – Univerzita Komenského, Fakulta manažmentu, Bratislava
Šterová Viola – Obchodná fakulta Ekonomickej univerzity v Bratislave
Válková Dagmar – Vysoká škola podnikání v Ostrave
Žák Štefan – Obchodná fakulta Ekonomickej univerzity v Bratislave

Redakčné pracovníčky/Editor assistants Čukanová Miroslava

Jazyková úprava Popovičová Katarína

Vydavateľ/Publishing house

Katedra služieb a cestovného ruchu, Obchodná fakulta Ekonomickej univerzity v Bratislave,
Dolnozemska cesta 1, 852 35 Bratislava, IČO: 00 399 957

Periodicita vydávania – dvakrát ročne

Dátum vydania – december 2016

Registračné číslo/Registration No.: EV 7/08

ISSN 1337 – 9313

Ekonomika cestovného ruchu a podnikanie
Vedecký časopis

The Economy of Tourism and Entrepreneurship
Scientific Journal

OBSAH

Helena Strážovská.....	5
Úvod	

Jaroslav Korečko, Lucia Nitschová	6
Komparácia vybraných daní krajín V4 a dopady hospodárskej krízy	

Ivana Ondrijová.....	17
Finančné správy krajín V4 a ich nákladovosť	

Jaroslav Korečko, Ján Sidor	31
Komparácia priamych daní vybraných krajín Európskej únie	

STRÁŽOVSKÁ Helena	41
Efektívnosť ako najdôležitejšia ekonomická kategória	

Viera Kubičková, Iveta Fodranová, Monika Krošláková.....	51
Ekonomické aspekty existencie gaziel v službách v SR	

RECENZIA/BOOK REVIEW

Ľudmila Novacká	59
Konečný, S. 2016. <i>Verejná správa v členských štátoch Európskej Únie</i>. 1. vyd. Bratislava: Vydavateľstvo Mayor. 237s.	

Úvod

Ctení čitatelia dovoľte úprimne Vám poďakovať a čitateľskú vernosť nášmu vedeckému časopisu v roku 2016. Zároveň si Vám dovoľujeme zapriať dobré zdravie a ďalšie úspechy vo všetkom, čo bude predmetom Vašej aktivity v roku 2017. So všetkou skromnosťou pripájame aj naše prianie, aby ste zostali verní nášmu vedeckému časopisu a intenzívne s nami spolupracovali.

Rok 2016 doslovne prehmel nad nami. Radom čiastkových ekonomických reforiem rôznou mierou ovplyvnil naše životy po ekonomickej aj spoločenskej stránke. Nebolo to však posledné slovo. Na rok 2017 sa hlási ďalší rad zmien ekonomických nástrojov, ktoré sledujú zvyšovanie efektívnosti ekonomickej činnosti a jej výsledkov. Zamyslime sa aspoň nad niektorými zmenami, ktoré prináša rok 2017 ekonómom:

- zmeny v daniach a odvodoch pre živnostníkov,
- daň z príjmov – zmeny v zmysle zúženia,
- zmeny v správe daní,
- pokuty za chyby v daniach a ich rastúca úroveň,
- vyplácanie úrokov za zadržaný nadmerný odpočet DPH,
- daňové tajomstvo – jeho porušenie – oznámenie,
- obchody medzi spriaznenými firmami – ich kontrola,
- zmeny poplatkov za evidenciu silných áut,
- neregulované firmy – nové odvody,
- neživotné poisťky – nové odvody,
- spôsob komunikácie – pošta – povinnosť cez elektronické schránky bude povinná od júla 2017,
- zmeny v zdaňovaní dividend a iné.

Ide o náročný proces, ktorý bude vyjadrovať teoretickú aj metodologickú prípravu zainteresovaných. Na stránkach nášho časopisu budeme Vás ctených čitateľov trvale informovať o nových nástrojoch, zároveň budeme povďační za Vaše pripomienky.

za kolektív autorov
prof. Ing. Helena Strážovská, PhD.

Komparácia vybraných daní krajín V4 a dopady hospodárskej krízy ¹

Jaroslav Korečko², Lucia Nitschová³

Comparison of selected taxes in V4 countries and the impact of the economic crisis

Abstract

Tax systems of EU member states are different. Despite EU efforts to harmonize taxes, the differences are significant. The main aim of the paper is to compare V4 tax systems in terms of volume and structure of most significant direct (personal income tax, corporate tax) and indirect taxes (VAT, excise duties). Further the paper describes and examines the effects of the economic crisis on revenues from these taxes. The research has shown that the economic crisis has affected (among other economic indicators) all tax revenues in V4. Although the taxes in surveyed countries are similar, the government tax policies responding to the crisis are totally different.

Key words

tax, Visegrad Four, economic crisis

JEL Classification: H20, H21

Úvod

Na vzájomný vzťah medzi daňami a krízou je potrebné sa pozrieť z dvoch strán, ako sa kríza automaticky prejaví na daňových príjmoch a štruktúre daní, na druhej strane ako daňová politika mení dane v reakcii na krízu. V prvom prípade môžu dane hrať pomerne dôležitú stabilizujúcu rolu ako automatické stabilizátory. Malo by dôjsť k automatickému poklesu daňovej kvóty a zmene štruktúry daní v prospech daní menej

¹ KEGA 058PU-4/2015 Rozvoj spolupráce Fakulty manažmentu Prešovskej univerzity v Prešove so zamestnávateľmi, skvalitnenie odbornej praxe študentov a zvýšenie uplatniteľnosti absolventov fakulty na trhu práce

² Ing. Jaroslav Korečko, PhD., Prešovská univerzita v Prešove, Fakulta manažmentu, Katedra účtovníctva a controllingu, Konštantínova 16, 080 01 Prešov, jaroslav.korecko@unipo.sk

³ Bc. Lucia Nitschová, Prešovská univerzita v Prešove, Fakulta manažmentu, Konštantínova 16, 080 01 Prešov

pružných. V prípade reakcie vlády na krízu sú zavedené opatrenia aktívnej proticyklickej fiškálnej politiky, takže opäť pokles daňovej kvóty a podielu pružných daní. V čase hospodárskej krízy, kedy sa finančná kríza prejaví vo verejných rozpočtoch, môžeme taktiež sledovať opačné trendy daňovej politiky, t.j. smerom k reštriktívnej fiškálnej politike. V takom prípade vlády zvyšujú sadzby daní a rozširujú ich základy, a to často bez ohľadu na pružnosť či nepružnosť konkrétnej dane.

Cieľom článku je skúmať a zhodnotiť vplyv hospodárskej krízy na vybrané daňové indikátory v krajinách V4.

1 Teoretické východiská

Globálna kríza, ktorá sa považuje za najhoršiu krízu uplynulých desaťročí, výrazne zasiahla tiež ekonomiku členských krajín EÚ. Pôvod krízy siaha na finančné trhy (prevažne v USA) a stoja za ňou činitele ako neúnosné zadlžovanie sa, špekulácie na finančných trhoch, morálny hazard pri poskytovaní úverov, tvorba neprehľadných finančných derivátov, či nedostatočná regulácia. Preto je teda pochopiteľné, že v prvej fáze krízy (tzv. finančná kríza) bol celosvetovo práve bankový sektor najvýraznejšie zasiahnutou časťou ekonomiky. Finančná kríza však nezostala izolovaná len v bankovom sektore, ale cez kanál agregátneho dopytu a tiež negatívnych očakávaní sa prepadla do reálnej ekonomiky (tzv. hospodárska kríza) (Kohout 2010). Zasiahnuté recesiou boli takmer všetky rozvinuté krajiny. Recesia bola spojená s poklesom hospodárskej aktivity, rastúcou platobnou neschopnosťou podnikateľských subjektov ako aj obyvateľov a zvyšovaním nezamestnanosti (Makúch 2010).

Zmierňovaním cyklických výkyvov by malo dôjsť v ekonomike k zaisteniu cenovej stability a dostatočnej zamestnanosti. Dane by v období hospodárskej krízy mali byť nižšie a ponechať tak viac peňazí poplatníkom, čo by smerovalo k zvýšeniu dopytu po tovaroch a službách. V období konjunktúry naopak môžu byť značne vyššie a tak odoberať ľuďom väčšiu časťku z ich príjmov (Kubátová 2009).

Vo všeobecnosti platí, že čím progresívnejší je daňový systém, tým lepšie uskutočňuje automatickú stabilizáciu. Vďaka progresívnemu daňovému systému je disponibilný dôchodok menej kolísavý a tým sa tak znižujú výkyvy v HDP.

Štatistiky OECD, EÚ aj MMF pracujú s predpokladom, že skupina automatických stabilizátorov je tvorená daňami a podporou v nezamestnanosti. Za automatické stabilizátory sú považované najmä progresívne osobné dane a dôchodkové dane korporácií, ďalej to sú poistenia v nezamestnanosti a ďalšie sociálne poistenia. Z uvedeného vyplýva, že na celkovú stabilizačnú silu daní má vplyv daňový mix, a že vplyvom krízy sa mix mení. Dane, ktorých výška je odvodená od výšky príjmu, stabilizujú disponibilný príjem viac ako dane, ktoré sú fixné. Odhady pre skupinu krajín OECD sú, že 60% stabilizácie prostredníctvom daňového systému vychádza z priamych daní plynúcich z domácností, 30% z ďalších priamych daní a zhruba 10% je zo systému sociálneho poistenia. Nepriame dane tu nehrajú de facto vôbec žiadnu rolu.

Avšak zmeny v automatickej stabilizácii, ktoré môžu byť spôsobené zmenami v daňovej štruktúre, nie sú nijako veľké (Kubátová 2009).

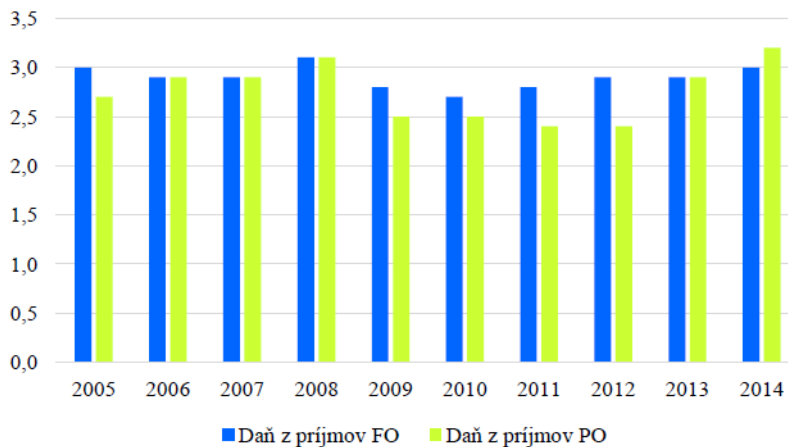
2 Vývoj vybraných daní pod vplyvom hospodárskej krízy v krajinách V4

Výška príjmov dane z príjmov fyzických osôb (FO) v Slovenskej republike sa za obdobie 2005 - 2014 pohybovala v rozmedzí 2,7 až 3,1 % HDP. V prípade dane z príjmov právnických osôb (PO) sa hodnoty pohybovali od 2,4 po 3,2 % HDP. Pokles dane z príjmov PO bol v čase krízy výraznejší.

Základnou sadzbou dane z príjmov FO je 19% – táto sadzba sa uplatňuje pri príjmoch, ktoré nepresahujú 176,8 násobok sumy životného minima. Zvýšenou sadzbou je sadzba 25%, uplatňuje sa pri príjmoch, ktoré presiahnu predošlú spomenutú hranicu.

Sadzba dane z príjmov PO je pre všetky právnické osoby jednotná a to 22%. V prípade právnických osôb je potrebné počítať aj s daňovou licenciou, čo je v podstate minimálna výška dane pre právnické osoby.

Graf 1 Výber dôchodkových daní v SR (v % HDP)

Zdroj: spracované podľa Eurostatu

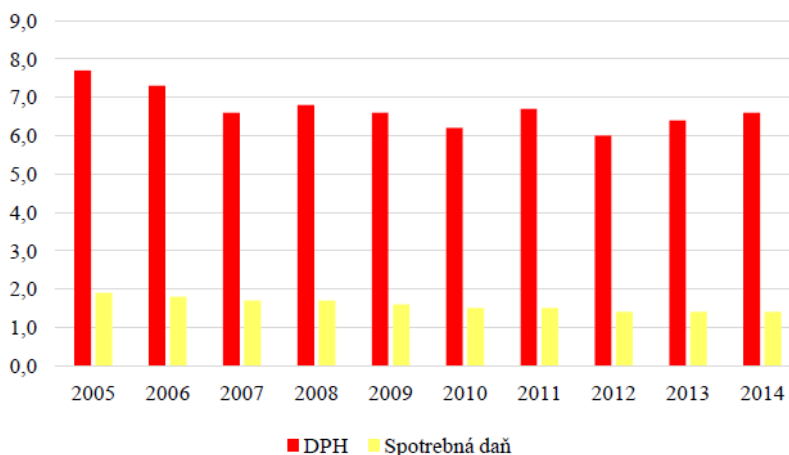
Sadzba DPH sa na Slovensku zvýšila na 20 % z dôvodu ozdravenia verejných financií. S účinnosťou od 1. 1. 2011 došlo k zníženiu počtu sadzieb DPH z pôvodných troch na dve. Základná sadzba vo výške 20 % (na bežný spotrebný tovar, elektroniku, domácu techniku, automobily, obuv a oblečenie, služby, alkohol a tabak, nábytok, stavebný materiál a potraviny okrem vybraných) a znížená sadzba vo výške 10 % (na farmaceutické výrobky, šošovky, hudobniny, tlačene knihy, vybrané druhy potravín a pod.).

Spotrebné dane majú nepriamu regulačnú funkciu, pričom štát pravidelne pristupuje k zmenám sadzieb zdanenia, aj keď nie s takou periodicitou ako je to

napríklad pri dani z motorových vozidiel alebo iných miestnych daniach. Tieto dane nepostihujú priamo fyzické alebo právnické osoby, postihujú ich nepriamo a to v cene nákupov vybraných druhov tovaru.

V Grafe 2 môžeme vidieť hodnoty DPH a spotrebných daní za uvedené obdobie.

Graf 2 Výber nepriamych daní v SR (v % HDP)

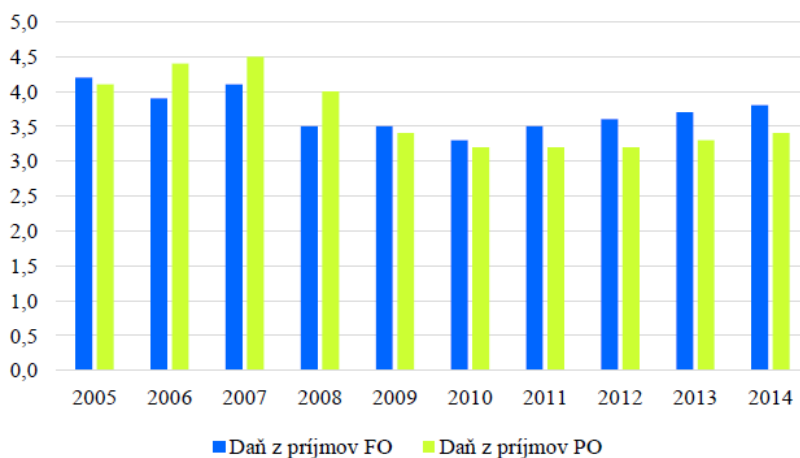
Zdroj: spracované podľa Eurostatu

Predmetom dane z príjmov FO v Českej republike nie sú náhrady cestovných výdavkov, príjmy z dedičstva, prijaté úvery a pôžičky. Česká republika uplatňuje sadzbu dane vo výške 22 %.

Predmetom dane z príjmov PO sú príjmy zo všetkých činností a z nakladania s celým majetkom. Predmetom dane nie sú príjmy z dotácií, príjmy získané darovaním hnutelnej či nehnuteľnej veci, podpory zo štátneho rozpočtu alebo rozpočtu krajov a obcí, príjmy z úrokov z vkladov na bežných účtoch. Sadzba dane je 19 %.

Najnižšie hodnoty dane z príjmov FO boli v období 2009 - 2011 (3,3 - 3,5 %). Od roku 2010 postupne narastali a v roku 2014 dosahovali hodnotu 3,8 % HDP. V prípade dane z príjmov PO nastal výrazný pokles o rok skôr, teda v roku 2008 (4,0 % HDP). V ďalšom roku poklesla hodnota ešte o 0,6 %.

Graf 3 Výber dôchodkových v ČR (v % HDP)

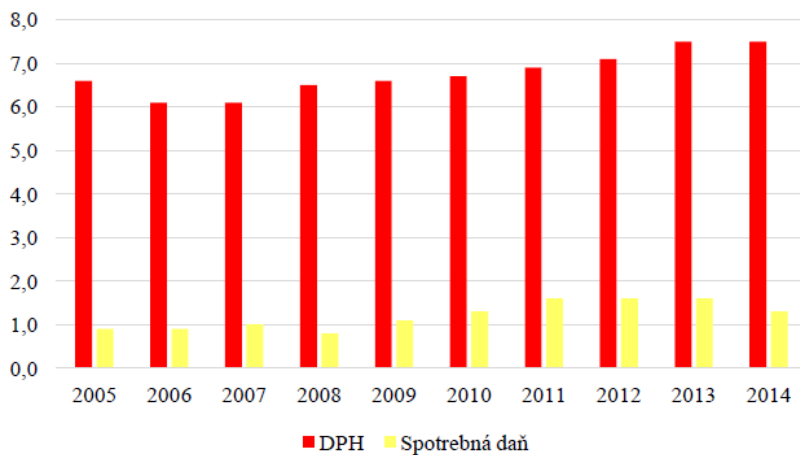

Zdroj: spracované podľa Eurostatu

Platcom DPH v ČR je každá fyzická aj právnická osoba pri väčšine druhov tovarov a služieb. Daň odvádza predajca. Základná sadzba je vo výške 21 %, znížené sadzby vo výške 15 % (na zdravotné pomôcky, verejnú dopravu, dodávky vody, sociálne služby, noviny a časopisy, atď.) a 10 % (na potraviny základnej detskej výživy, knihy a farmaceutické produkty).

Za sledované obdobie 2005 - 2014 nenastali vo vývoji nepriamych daní výrazné zmeny. Hodnoty sa postupne zvyšovali aj napriek hospodárskej kríze.

Graf 4 Výber nepriamych daní v ČR (v % HDP)

Zdroj: spracované podľa Eurostatu

Zdaniteľné príjmy FO je v poľskej daňovej sústave možné začleniť do nasledovných skupín:

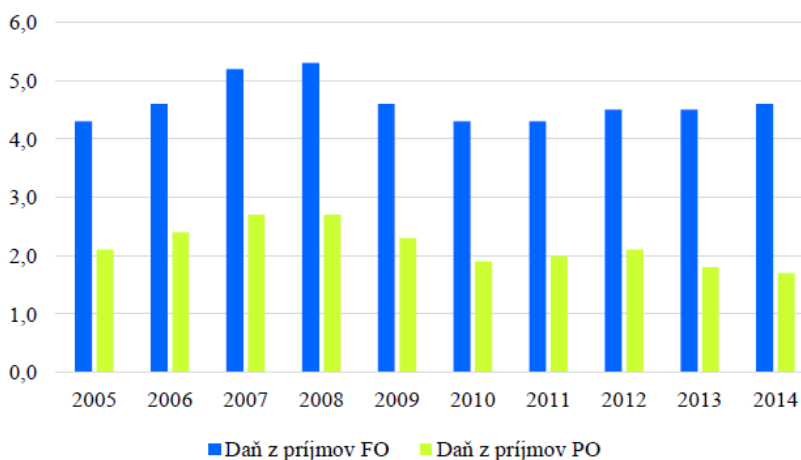
- príjem zo závislých povolání,
- príjem z nezávislých povolání,
- príjem z podnikania,
- príjem vo vybraných poľnohospodárskych sektoroch,
- príjem z prenájmu,
- príjem z investícií a majetkových práv,
- príjem z predaja nehmotného majetku, majetkových práv a hmotného majetku,
- ostatné príjmy.

Základom dane je súhrn príjmov z jednotlivých čiastkových základov dane znížený o náklady na ich dosiahnutie v danom zdaňovacom období. Sadzba dane je 32 %.

Daň z príjmov právnických osôb sa vzťahuje hlavne na akciové spoločnosti, spoločnosti s ručením obmedzeným, štátne podniky a družstvá, európsku spoločnosť a európsku družstevnú spoločnosť. Výnimkou sú penzijné a investičné fondy. Sadzba dane je vo výške 19 %. Uplatňuje sa na príjmy a kapitálové zisky.

V roku 2009 oproti roku 2008 došlo k výraznému zníženiu vo výbere dane z príjmov FO (0,7 % HDP) aj v prípade dane z príjmov PO (0,4 % HDP). Po roku 2010 hodnoty začali pomaly narastať.

Graf 5 Výber dôchodkových v Poľsku (v % HDP)

Zdroj: spracované podľa Eurostatu

Základom dane z pridanej hodnoty v Poľsku je:

- obrat, ktorý sa skladá z dlžnej sumy z predaja (obratu), znížený o čiastku splatnej dane,
- obrat, čo je suma prijatých preddavkov alebo splátok, znížený o splatnú daň,

- v prípade dovozu tovaru - colná hodnota plus daň splatná, spotrebná daň, provízie, náklady na balenie, prepravu a náklady na poistenie,
- v prípade dovozu služieb - čiastka, ktorú je zákazník povinný zaplatiť,
- v prípade nadobudnutia tovaru v rámci EU - čiastka, ktorú je kupujúci povinný zaplatiť,
- ďalšie.

Základná sadzba DPH je 23 %, znížené sadzby sú v Poľsku 8 % (na vybrané potraviny, farmaceutické produkty, detské autosedačky, dodávky vody, ubytovanie, verejnú dopravu, atď.) a 5 % (na vybrané potraviny, vybrané knihy a časopisy a vybrané poľnohospodárske plodiny).

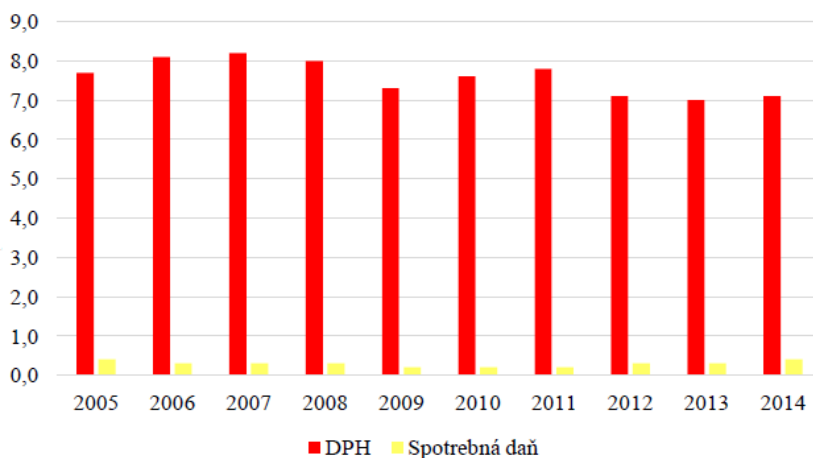
Predmetom spotrebnej dane v Poľsku sú:

- motorové palivá,
- alkoholické a iné nápoje,
- tabakové výrobky,
- parfumy a kozmetika,
- elektrina,
- vybraná elektronika,
- automobily,
- strelné zbrane,
- jachty.

Základom dane je množstvo vybraného druhu výrobky vyjadrené v litroch, hektolitroch, kilogramoch alebo kusoch, v prípade niektorých druhov tabakových výrobkov v tzv. maximálnej maloobchodnej cene. Sadzba dane je stanovená rozdielne v závislosti od druhu spotrebného výrobku.

V Grafe 6 sa nachádzajú údaje o príjmoch z nepriamych daní. DPH dosahovala najvyššiu hodnotu v roku 2007 (8,2 % HDP), nasledujúci rok hodnota klesla o 0,2 %. Pokles nasledoval v ďalších rokoch. Spotrebná daň sa pohybuje v hodnotách 0,2 - 0,4. Najnižšie hodnoty spotrebných daní boli zaznamenané v rokoch 2009, 2010 a 2011 (0,2 % HDP).

Graf 6 Výber nepriamych daní v Poľsku (v % HDP)

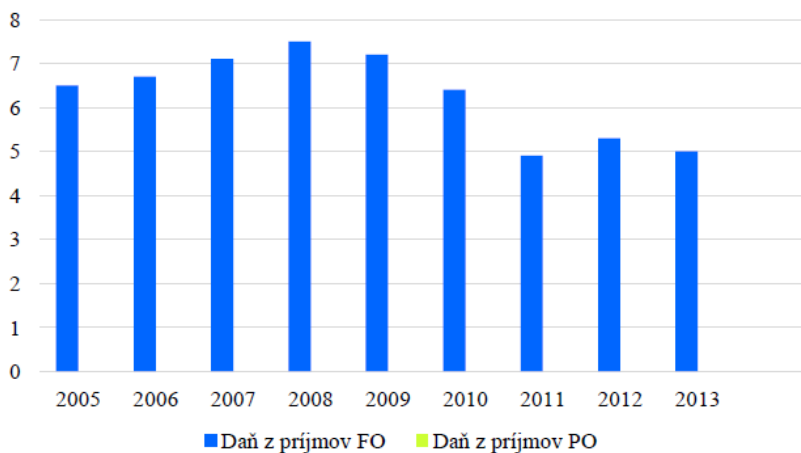
Zdroj: spracované podľa Eurostatu

Základ dane z príjmov FO v Maďarsku je súčtom týchto čiastkových základov dane: príjmy zo samostatnej zárobkovej činnosti, príjmy z podnikania, príjmy z kapitálového majetku, príjmy z kapitálu, ostatné príjmy. V Maďarsku sa uplatňuje sadzba dane 10 % (do výšky príjmu 500 miliónov HUF) a 19 % v prípade príjmu vyššieho. Od roku 2017 by to mala byť rovná daň so sadzbou 9 %.

Subjektom dane z príjmov právnických osôb sú spoločnosti založené na základe maďarského právneho poriadku, podniky vytvorené na základe obchodného práva, t.j. spoločnosti s ručením obmedzeným, akciové spoločnosti, join ventures, komanditné spoločnosti, verejné obchodné spoločnosti, európska spoločnosť a družstevná európska spoločnosť, družstvá a štátne podniky, vzájomné poisťovne a nadácie, spoločnosti notárov, právnikov, exekútorov a advokátov, zahraničné spoločnosti, ktorých miesto riadenia sa nachádza v Maďarsku a vo svojej krajine nie sú považované za rezidenta. Sadzba dane je 15%.

V grafe 7 sú zobrazené iba dostupné údaje o najvýznamnejších priamych daniach.

Graf 7 Výber dôchodkových v Maďarsku (v % HDP)

Zdroj: spracované podľa Eurostatu

Daň z pridanej hodnoty sa vzťahuje na všetky osoby vrátane stálych zahraničných prevádzok, ktoré dodávajú pravidelne tovar, alebo poskytujú služby za účelom dosahovania zisku. Štandardná sadzba dane je vo výške 27 %. Znížené sadzby dane sú na úrovni 18 % (na vybrané druhy potravín, vstup na vybrané „open-air“ koncerty, ubytovanie v hoteloch) a 5 % (na hromadné dodávky živých ošípaných, hovädzieho dobytku, oviec a kôz, farmaceutické výrobky, zdravotné pomôcky, knihy, periodiká a časopisy).

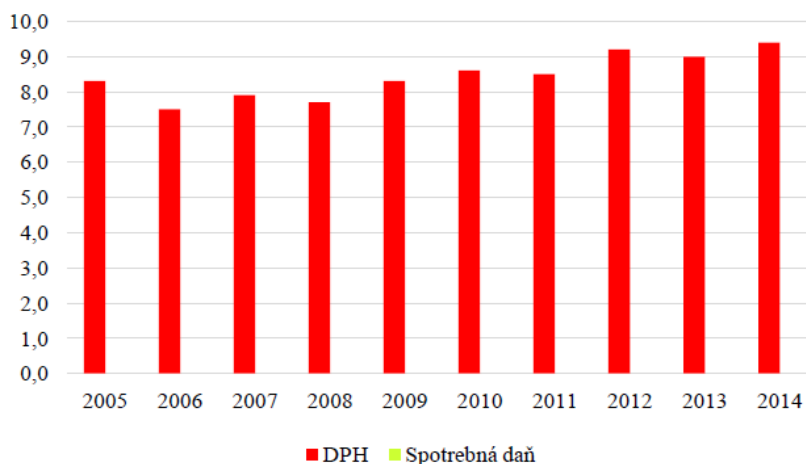
Spotrebná daň sa vzťahuje na vybrané výrobky, ktoré sú stanovené v zákone o spotrebných daniach. Je súčasťou základu dane pre výpočet DPH. Vyberá sa priamo u dovozcu či výrobcu vybraných výrobkov. Sadzba je stanovená pevnou sumou na jednotku množstva, sú individuálne v závislosti od druhu tovaru.

Predmetom spotrebnej dane sú:

- uhľovodíkové palivá a mazivá,
- lieh a liehoviny,
- víno,
- pivo,
- tabak a tabakové výrobky,
- luxusný tovar (parfumy, kozmetické výrobky).

Príjem z DPH dosahoval v roku 2008 hodnotu 7,7 % HDP čo predstavuje najnižšiu hodnotu oproti ostatným rokom. Od tohto roku hodnota neustále rástla. (Nepublikované údaje v Grafe 8 boli pre Maďarsko nedostupné)

Graf 8 Výber nepriamych daní v Maďarsku (v % HDP)

Zdroj: spracované podľa Eurostatu

Záver

Výsledkom komparácie, ktorú sme v príspevku vykonali je aj možnosť sledovať vývoj daňových výnosov v krajinách V4 pred krízou, v čase krízy aj v období jej ústupu. Vyšehradská skupina v predkrízových rokoch vykazovala relatívne vysoký rast HDP, ťažila pri tom z množstva významných zahraničných investícií. Kríza, okrem domácich producentov, zasiahla aj hlavných zahraničných investorov a krajiny postihol pokles ďalších investícií. Kríza sa dotkla najmä výnosov dane z príjmov PO a spotrebných daní. Najvýraznejší pokles príjmov z podnikovej dane zaznamenala Česká republika, najnižšie výnosy zo spotrebných daní dosahovalo v čase krízy Poľsko (0,2 - 0,4 % HDP). Z analýzy vyplýva, že pre krajiny V4 bolo najkritickejším obdobím hospodárskej krízy obdobie od jesene 2008 až do konca roka 2009. V Maďarsku bol prijatý program „Cesta k práci“, ktorého cieľom bolo znížiť nezamestnanosť prostredníctvom verejných prác, ktoré sú dotované štátom. Taktiež sa pristúpilo k reforme odvodového zaťaženia, zníženiu výdavkov a efektívnejšiemu využívaniu eurofondov. Protikrízový program poľskej vlády bol zameraný predovšetkým na obmedzenie výdavkov. Vláda Slovenskej republiky prijala v tom čase niekoľko protikrízových opatrení na podporu ekonomiky a zamestnanosti. Zamerala sa na efektívnejšie čerpanie štrukturálnych fondov, podporu a zachovanie pracovných miest, podporou malých a stredných podnikov, podporou nových pracovných miest, či vzdelávanie zamestnancov. Poskytovala príspevky ku mzde zamestnancov ale aj príspevky na vytvorenie nových pracovných miest.

Možno konštatovať, že vo všetkých sledovaných krajinách mala hospodárska kríza negatívne dopady aj na daňové výnosy z najvýznamnejších daní. Napriek tomu sa vlády krajín V4 dokázali (viac alebo menej) vysporiadať s týmito vplyvmi a v súčasnosti opäť prehodnocujú otázky daňového zaťaženia, tak aby zatraktívili podnikateľské prostredie a dosahovali stabilné príjmy z jednotlivých daní.

Zoznam bibliografických odkazov

- EURACTIV: *Finančná kríza. Ekonomika a Euro*. Dostupné na: http://www.euractiv.sk/ekonomika-a-euro/zoznam_liniek/financna-kriza-000227
- EUROSTAT, 2016. Dostupné na: <http://appsso.eurostat.ec.europa.eu/nui/submitViewTableAction.do>
- KOHOUT, P.: *Finance po krizi - dusledky hospodárske recese a co bude dál*. Praha: Grada. Publishing, 2010. ISBN 978-80-247-3583-2
- KUBÁTOVÁ, K.: *Daňová teorie: úvod do problematiky*. Praha: ASPI, 2009. ISBN 978-807-3574-239
- KUBÁTOVÁ, K.: *Optimální zdanění - přehled dosavadní teorie*. In: Český finanční a účetní časopis, 2009, č. 3. ISSN 1802-22002
- MAKÚCH, J., 2010. *Globálna finančná kríza a jej dopady, východiská a opatrenia*. In: *asofin.sk*. 2010. Dostupné na: <http://asofin.sk/wp-content/uploads/2012/07/SAF-26-01-2010-guverner-NBS-Makuch.pdf>
- MUSÍLEK, P.: *Analýza příčin a důsledků české finanční krize v 90. letech: výskumná studie*. Praha: VŠE, 2004. Dostupné na internete: http://nb.vse.cz/kbp/TEXT/Grant_krize_1a.pdf
- PREČUCH, S.: *Daňový systém České republiky*. Dostupné na: <http://www.businessinfo.cz/cs/clanky/danovy-system-ceske-republiky-3429.html>
- VATlive: *2016 European Union VAT Rates*. Dostupné na: <http://www.vatlive.com/vat-rates/european-vat-rates/>

Finančné správy krajín V4 a ich nákladovosť

Ivana Ondrijová¹

Financial administrations of V4 countries and their cost ratio

Abstract

This paper deals with the financial administration organization and of Visegrad countries. One of the objectives of the ongoing reform of the tax and customs administration is to reduce the cost ratio of these institutions. The aim of the article is to point out the different organization of V4 financial administrations and evaluate their costs. Hungary is the only country with the merged tax and customs administrations of the V4 countries. Slovakia was forced to merge just at headquarters of both institutions. Costs in this article are monitored in classification by general administrative expenses, personnel costs and IT costs. Based on the statistical analysis performed, we can conclude that there are differences in all three groups of costs between the V4 countries.

Key words

financial administration, costs, organisation structure, tax administration

JEL Classification: H29

Úvod

Daňový systém patrí v ekonomike medzi jej základné piliere. Prechodom na trhovú ekonomiku sa v krajinách V4 rodil daňový systém akoby nanovo. Vyvíjal sa prostredníctvom reforiem, ktoré prinášali bohaté legislatívne zmeny a ich dopad významne pociťoval štát aj daňové subjekty. Vstupom do Európskej únie bolo potrebné korigovať daňový systém podľa nových podmienok a požiadaviek. Z výsledkov najnovších štúdií medzinárodných organizácií vyplýva, že na dosiahnutie efektívnejšieho výberu daní a vyššej spokojnosti daňových subjektov je potrebné zreformovať daňovú správu.

V súčasnosti prebieha na Slovensku rozsiahla reforma daňovej a colnej správy, ktorá si dáva za cieľ zlúčiť tieto dva orgány do jednej inštitúcie. Reforma prebieha prostredníctvom programu UNITAS, ktorý sa člení do dvoch fáz. Prvá fáza má za cieľ vytvorenie jednej inštitúcie pre dane a clo, v druhej fáze má nastať zlúčenie výberu daní, cieľ a poistných odvodov. Výsledkom reformy má byť efektívna a zákaznícky orientovaná finančná správa s prehľadnými a plne elektronizovanými procesmi,

¹ Ing. Ivana Ondrijová, PhD., Prešovská univerzita v Prešove, Fakulta manažmentu, Katedra manažérskej psychológie, Konštantínova 16, 080 01 Prešov, ivana.ondrijova@unipo.sk

schopná poskytovať široký rozsah služieb verejnosti. Zlučovanie daňových a colných úradov zatiaľ prebehlo len na úrovni riaditeľstiev a vznikla Finančná správa SR.

Cieľom príspevku je poukázať na rozdielnú organizáciu a štruktúru finančných správ krajín V4 a zhodnotiť ich nákladovosť za vybrané časové obdobie.

1 Finančné správy krajín V4

1.1 Maďarsko

Ako uvádza Bozsik, Suhányiová, Ondrijová (2014), najvyšším orgánom finančnej správy v Maďarsku je v súčasnosti Národný úrad správy daní a ciel (ďalej len NAV). Jeho úlohou je spravovať všetky povinné platby, ktoré sa týkajú ústredného subsystému štátneho rozpočtu (centrálny rozpočet, sociálne poistenie, oddelené štátne fondy), ako aj Európskej únie (v prípade ciel), poukázaných štátnych dotácií platených prostredníctvom ústredného subsystému, vrátenia daní. NAV vznikol 1. januára 2011 zlúčením Úradu správy daní a finančnej kontroly (ďalej len APEH) a Úradu colného a finančného dohľadu (ďalej len VPOP). Z pohľadu právneho postavenia je NAV vládny úradom, ktorý plní funkciu štátnej správy a ozbrojenej bezpečnosti, nad ktorým vykonáva v súčasnosti dohľad minister národného hospodárstva. Z organizačného hľadiska je samostatne hospodáriacim ústredným rozpočtovým orgánom, v centrálnom rozpočte disponuje samostatnou kapitolou (Zákon 2010/CXXII).

NAV sa skladá z troch vetiev:

- Organizácia daňovej správy, ktorá pôsobí ako nástupca APEH-u, pod názvom Daňové regionálne generálne riaditeľstvá
- Jedna vetva správy ciel a z jedna odborná kriminálna vetva, ktoré plnia úlohy bývalého VPOP-u, a v rámci NAV-u sa delia na Regionálne generálne riaditeľstvá colného a finančného dohľadu
- Jedno novovzniknuté Generálne riaditeľstvo pre kriminalistiku, ktoré sa špecializuje na odhaľovanie a vyšetrovanie trestnej činnosti v oblasti daní a iných finančno-ekonomických trestných činností. Toto generálne riaditeľstvo sa ďalej delí na regionálne riaditeľstvá.

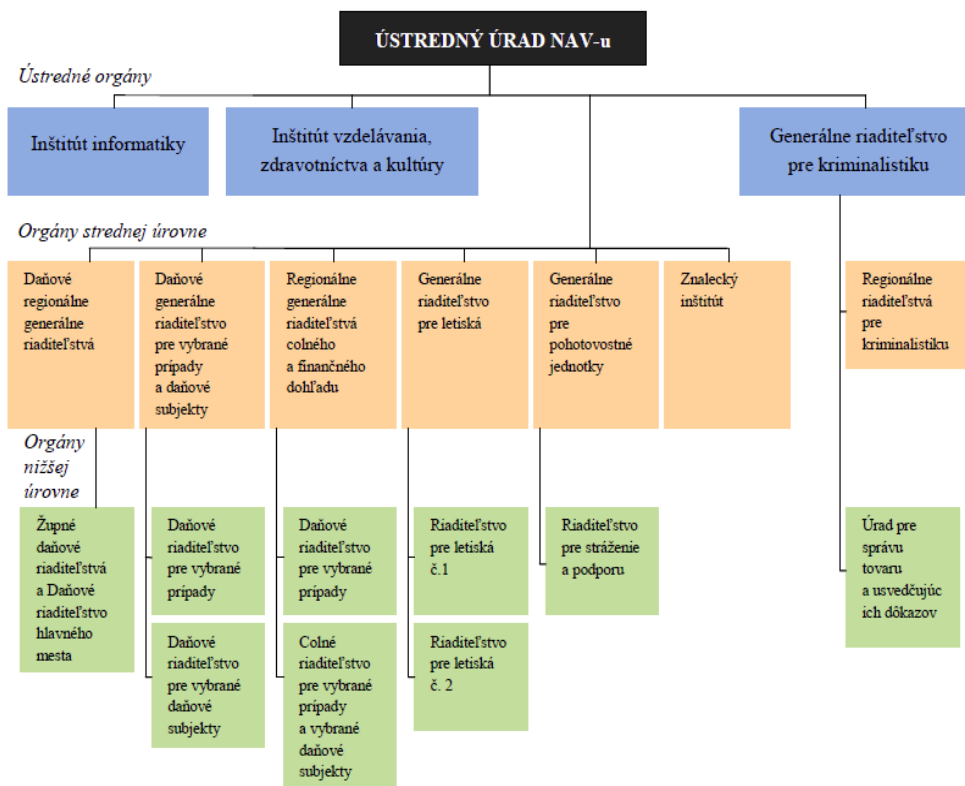
Úlohy NAV-u v súčasnosti:

- Povinné platby vykonateľné čiastočne alebo vcelku v prospech štátneho rozpočtu, fondu dôchodkového poistenia, fondu zdravotného poistenia alebo oddelených štátnych fondov
- Pridelenie dotácií, vrátenie dane, daňové preplatky na ťarchu štátneho rozpočtu a na ťarchu oddelených štátnych fondov
- Povinné platby v súlade so zákonom o výkone colného práva spoločenstva

- Stanovenie súm z predchádzajúcich troch bodov, ich výber, evidencia, realizácia, vrátenie, poukázanie a kontrola, ak zákon alebo nariadenie vlády neustanovuje inak

Obrázok 1 zobrazuje súčasnú organizačnú štruktúru finančnej správy Maďarska, činnosť ktorej vykonáva zjednotená inštitúcia NAV.

Obr. 1 Organizačná štruktúra finančnej správy Maďarska

Zdroj: Vlastné spracovanie podľa Bulletin NAV, 2011, s.7

Maďarsko je jedným z príkladov fungujúceho zlúčenia daňovej a colnej správy. Zjednotená inštitúcia NAV zabezpečuje optimálny výber daní a podmienky pre zvyšovanie efektivity.

1.2 Česká republika

Vzhľadom k tomu, že náklady daňovej a colnej správy v Českej republike na výber príjmov, ako aj náklady daňových poplatníkov na plnenie daňových povinností sa

radili k najvyšším k Európe začala česká vláda hľadať spôsoby na zlepšenie fungovania celého systému. Cieľom malo byť vytvorenie takého systému daní a cieľ, aby sa pre daňových poplatníkov stalo dobrovoľné dodržiavanie daňových povinností výhodným a systém by sa tak vyhol problému vyhýbania sa daňovej povinnosti, ktorý je pre systém citelnou finančnou záťažou. Vláda Českej republiky preto 20. 12. 2006 prijala uznesenie v ktorom nariadila ministerstvu financií, ministerstvu práce a sociálnych vecí a ministerstvu zdravotníctva vytvoriť strategický materiál, ktorý mal obsahovať návrhy konsolidácie, ktorá by mala zjednodušiť a zefektívniť správu daní, cieľ, sociálnych a zdravotných príspevkov (OECD, 2010).

V januári 2013 došlo k reorganizácii daňovej a colnej správy. Novým zákonom č. 456/ 2011 Sb. o finančnej správe došlo k zrušeniu 8 finančných riaditeľstiev a 199 finančných úradov. Novú dvojstupňovú finančnú správu tvoria:

- Generálne finančné riaditeľstvo
- Odvolacie finančné riaditeľstvo
- 14 finančných úradov
- 199 územných pracovísk

Medzi Generálnym finančným riaditeľstvom a finančnými úradmi s ich územnými pracoviskami už teda nestojí žiaden ďalší orgán. Odvolacie finančné riaditeľstvo má fungovať ako jediný orgán druhej inštancie v daňovom konaní. Tento dvojstupňový model má zabezpečiť jednoduchšiu orientáciu v štruktúre, organizácii ako aj rozdeľovaní verejných príjmov. Celá finančná správa sa vstupom zákona do platnosti stala jedinou účtovnou jednotkou (do roku 2013 boli jednotlivé finančné riaditeľstvá samostatnými účtovnými jednotkami). Súčasťou reorganizovanej finančnej správy je Špecializovaný finančný úrad, pod ktorý spadajú právnické osoby založené za účelom podnikania a ktoré dosiahli obrat vyšší ako 2 miliardy českých korún (Zákon č. 456/ 2011 Sb.).

Zákomom č. 17/2012 Sb. o colnej správe sa trojstupňový model colnej správy zmenil podobne ako pri daňovej správe na dvojstupňový. Colnú správu tvorí:

- Generálne riaditeľstvo ciel
- 14 colných úradov + Colný úrad Praha Ruzyně
- Územné pracoviská colných úradov

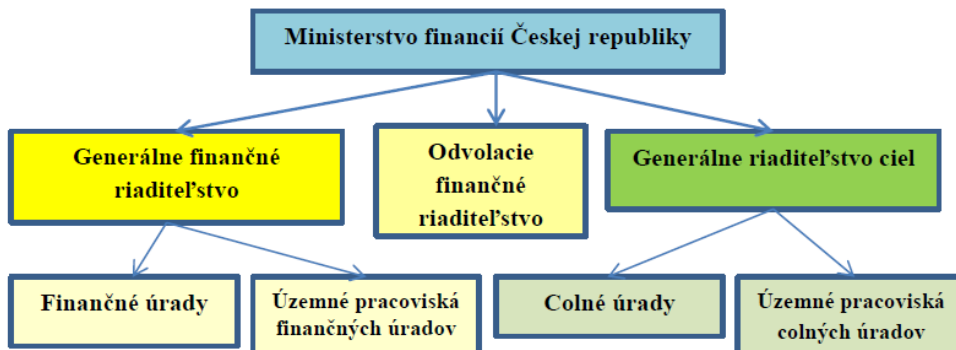
Zobrazenie organizačnej štruktúry finančnej správy uvádzame na Obrázku 2.

Cieľom reformných krokov bolo:

- Zlepšenie vnútornej efektivity - dosiahnutie úspornejšieho a kvalitnejšieho fungovania
- Zlepšenie vonkajšej efektivity- skvalitnenie výkonu daňovej a colnej správy
- Zníženie administratívnej záťaže a zvýšenie užívateľského komfortu fyzických a právnických osôb
- Odstránenie byrokracie a priblíženie sa fungovaniu súkromnej sféry
- Umožnenie zavedenia jednotného inkasného miesta

- Obmedzenie daňových únikov

Obr. 2 Organizačná štruktúra finančnej správy Českej republiky

Zdroj: Vlastné spracovanie

Finančná správa Českej republiky sa nepripojila k trendu zlučovania daňovej a colnej správy. Idea vzniku Jedného inkasného miesta stroskotala a zatiaľ neexistujú nové predpoklady na vytvorenie jednotnej inštitúcie spravujúcej dane aj clo.

1.3 Poľsko

Súčasná organizácia daňovej správy sa skladá z niekoľkých jednotiek na ministerstve financií (centrálne úroveň), daňových komôr a daňových úradov. Väčšina kľúčových funkcií správy daní je v kompetencii jedného podtajomníka ministerstva financií. Tento podtajomník zodpovedá za daňové príjmy, colné príjmy a príjmy z hazardu. V daňovej správe pracuje viac než 40 000 zamestnancov, z ktorých je viac než 99 % v operačných kanceláriách. Podtajomník zodpovedá aj za colnú správu. Tá zahŕňa 16 colných komôr, 46 colných úradov, ako aj oddelenie pre clá, colné služby a spotrebné dane. Pod podtajomníka spadajú:

- 1 oddelenie daňovej správy, ktoré koordinuje činnosť, avšak neriadi ani nedohliada na daňovú správu ani vymáhanie
- 1 oddelenie colnej kontroly, daňovej inšpekcie a kontroly hazardu, ktoré koordinuje analýzy rizík a daňovú audítorskú činnosť
- 16 daňových komôr (podobných krajským úradom a 380 finančných úradov, ktoré zodpovedajú daňovým komorám, ale majú štatút samostatnej organizácie a samostatného zamestnávateľa)
- 20 špecializovaných kancelárií pre veľké daňové subjekty, avšak v skutočnosti spravujú aj malé a stredne veľké subjekty
- 5 daňových informačných centier
- 3 kompetenčné centrá napojené na daňovú komoru, avšak zodpovedajú priamo podtajomníkovi

- 1 kancelária na výmenu informácií, ktorá sa zaoberá medzinárodnými žiadosťami o výmenu informácií (Toro a kol. 2015)

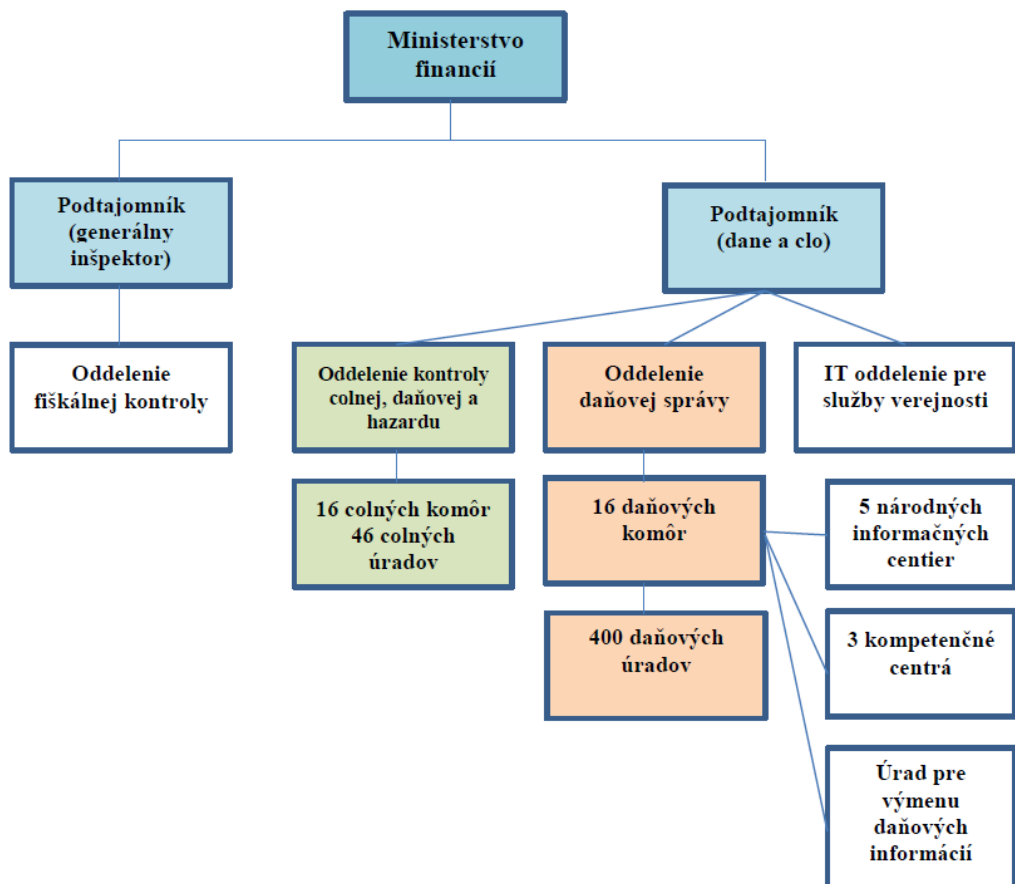
Organizačná štruktúra daňovej správy je zobrazená v Obrázku 3.

Problémy, ktoré je v daňovej správe potrebné vyriešiť:

- Prílišná roztrieštenosť daňovej správy – neexistuje zjednotená inštitúcia zodpovedajúca za celú daňovú správu. Rôznorodosť úradov a ich funkcií zbytočne mátie daňových poplatníkov a zvyšuje im administratívne náklady.
- Enormný rozsah pôsobnosti jedného podtajomníka, ktorý má na starosti dane, clá, hazard a ďalšie záležitosti, ktoré sa netýkajú výberu príjmov
- Absentujú funkcie vedenia – vývoj programov a procesov, implementačné oblasti, monitorovanie výsledkov, prehodnocovanie správnej alokácie zdrojov a pod.
- Neexistuje samostatná IT organizácia venovaná potrebám daňovej správy

Pole pôsobnosti je príliš rozsiahle – 400 úradov pod dohľadom 16 komôr pôsobí na úkor efektívnosti

Obr. 3 Organizačná štruktúra daňovej správy v Poľsku

Zdroj: vlastné spracovanie

Poľská daňová a colná správa pôsobia oddelene, avšak pod jedným vedením. Štruktúra úradov je príliš zložitá, čo má za následok nízku efektivitu výkonu týchto inštitúcií. Z analýz medzinárodných organizácií vyplýva, že pre optimálny výber daní a spokojnosť daňových poplatníkov je nevyhnutná reforma daňovej a colnej správy.

1.4 Slovenská republika

Ministerstvo financií SR (MF SR) vypracovalo začiatkom roku 2007 strategický dokument „Reforma daňovej a colnej správy a zjednotenie výberu daní, cla a poisťných odvodov (rámcová analýza a návrh postupu)“ (ďalej len „Stratégia reformy“). Uvedený dokument definuje ciele a načrtáva základné postupy reformy daňovej a colnej správy

a zjednotenia výberu daní, cla a poistných odvodov v dvoch fázach programu. Dokument „Konceptia“ je návrhom MF SR vypracovaným v nadväznosti na Stratégiu reformy pre dosiahnutie cieľov vyplývajúcich z programového vyhlásenia vlády SR (MF SR 2010).

Konceptia vychádza zo základných princípov optimálneho fungovania daňovej a colnej správy, ktorými sú: jednoduchosť, spravodlivosť, účinnosť, efektívnosť, orientovanosť na subjekt a zodpovednosť.

Reforma daňovej a colnej správy s následným zjednotením výberu daní, cla a poistných odvodov prebieha prostredníctvom dvojfázového programu UNITAS I. a II. Tento program mal zadefinované nasledujúce strategické ciele:

- Prostredníctvom reformy daňovej a colnej správy vybudovanie efektívnej a zákaznícky orientovanej daňovej a colnej správy schopnej v budúcnosti prevziať na seba úlohy spojené s jednotným výberom daní, cla a poistných odvodov.
- Prostredníctvom zjednotenia výberu daní, cla a poistných odvodov vytvoriť efektívny a účinný systém pokrývajúci všetky daňové a odvodové povinnosti.
- Naplniť ciele stratégie konkurencieschopnosti Slovenska najmä vybudovaním prostredia efektívnej elektronickej verejnej správy vnútorne aj navonok integrovanej a poskytujúcej široký rozsah služieb verejnosti.
- Zjednodušiť a sprehľadniť procesy spojené s daňovými a odvodovými povinnosťami pre daňové subjekty, a tým znížiť bremeno byrokracie a záťaž pre občanov a podnikateľov (MF SR 2010).

Podľa Konceptie (MF SR 2010) naplnenie týchto strategických cieľov reformy by malo znamenať konkrétne prínosy:

- Úspora nákladov
- Lepší a komplexnejší prehľad o vývoji verejných financií
- Zníženie daňových a colných únikov
- Zníženie byrokracie
- Zvýšenie výkonnosti práce

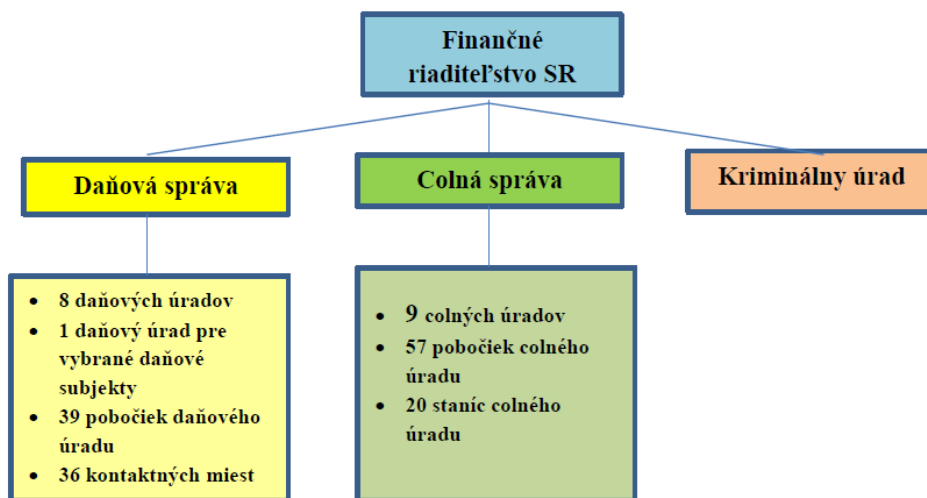
Do roku 2012 vykonávalo svoju činnosť spolu 207 úradov daňovej a colnej správy. Daňovú sekciu riadilo Daňové riaditeľstvo Slovenskej republiky, ktoré malo svoje pracoviská alokované v sídlach vyšších územných celkov. Pod pracoviská daňových riaditeľstiev patrilo 101 daňových úradov. Samostatné postavenie mal Daňový úrad pre vybrané daňové subjekty. V rámci colnej správy bolo riadiacim orgánom Colné riaditeľstvo Slovenskej republiky, ktoré riadilo 9 colných úradov, 62 pobočiek colných úradov a 23 staníc colných úradov. Okrem týchto úradov pracoval v rámci colnej sekcie aj Colný kriminálny úrad.

K 1.1.2012 sa zlúčilo Daňové a Colné riaditeľstvo, čím došlo k vytvoreniu spoločného riadiaceho orgánu pre obe sekcie a to Finančného riaditeľstva.

V prechodnom období reformy, ktoré malo podľa pôvodného plánu trvať od 1.1.2012 do 31.12.2012, riadi Finančné riaditeľstvo daňovú a colnú správu. V organizačnej aj územnej štruktúre nastali zmeny v oboch sekciách, daňovej aj colnej. Pracoviská daňového riaditeľstva v sídlach vyšších územných celkov sa zmenili na regionálne daňové úrady. Vznikol nový orgán s názvom Daňový úrad pre vybrané subjekty so sídlom v Bratislave. Pôvodné daňové úrady sa zmenili na pobočky a kontaktné miesta Daňového úradu. Okrem názvu sa však výrazne zmenila aj ich vnútorná organizačná štruktúra, činnosti, ktoré vykonávajú, ako aj ich územné rozmiestnenie. V rámci štruktúry colnej správy vzniklo 8 regionálnych colných úradov v sídlach vyšších územných celkov. Colný kriminálny úrad sa zmenil na Finančný kriminálny úrad a vznikol nový orgán Colný úrad pre výkon služby na hranici colnej únie v Michalovciach.

Grafické znázornenie organizačnej štruktúry uvádzame v Obrázku 4.

Obr.4 Organizačná štruktúra finančnej správy Slovenskej republiky

Zdroj: vlastné spracovanie

K zlúčeniu daňovej a colnej správy na Slovensku na úrovni úradov malo pôvodne dôjsť k 1.1.2013. Pri naplňaní reformných krokov dochádzalo k rôznym prekážkam, na úrovni politickej aj na úrovni procesnej. Za závažný problém je považované zavádzanie nového informačného systému daňovej správy, ktorý kvôli viacerým zlyháním znemožňuje efektívny pracovný výkon na daňových úradoch. Pokračovanie v zlučovaní podľa programu UNITAS I. je zatiaľ nejasné. Zjednocovanie výberu daní, cla a odvodov podľa programu UNITAS II. bude závisieť od uskutočnenia jeho prvej fázy.

2 Náklady finančnej správy v krajinách V4

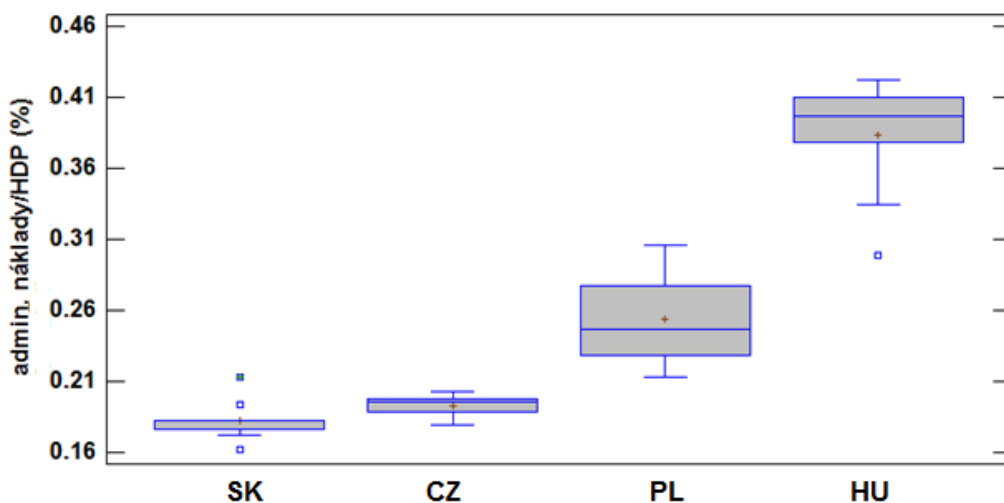
Celkové náklady na administratívu sú analyzované na troch úrovniach:

- celkové administratívne náklady/HDP (%), 2005 – 2013,
- personálne náklady/celkové administratívne náklady (%), 2007 – 2013,
- náklady na IT/celkové administratívne náklady (%), 2009 – 2013.

2.1 Administratívne náklady

Administratívne náklady predstavujú celkové náklady vynakladané finančnou správou na správu a riadenie tejto inštitúcie. Komparáciu administratívnych nákladov v krajinách V4 dokumentuje Graf 1. Najvyššie náklady na administratívu sú s výnimkou roku 2005 v Maďarsku ($\bar{x} = 38,37 \%$), pričom sú v priemere o 51 % vyššie ako administratívne náklady v Poľsku. Maďarsko je zároveň krajinou s najvyšším variačným rozpätím ($R = 0,124$). Podiel administratívnych nákladov na Slovensku a v Českej republike je podobný.

Graf 1 Porovnanie celkových administratívnych nákladov na HDP medzi krajinami V4, 2005 – 2013 (%)

Zdroj: Vlastné spracovanie podľa údajov OECD

V Maďarsku, ako jedinej krajine V4, administratívne náklady počas 9 rokov stúpili o 41,47 %. V Českej republike sú náklady na administratívu konštantné ($\Delta \bar{x} = 0,21 \%$), v Poľsku klesajú priemerne o takmer 4 %.

Na potvrdenie rozdielov sme vykonali aj neparametrickú analýzu rozptylu Kruskal-Wallis, pre ktorú sme sa rozhodli na základe charakteru údajov. Graficky identifikované rozdiely sa teda preukázali aj prostredníctvom Kruskal-Wallisovho testu, t.j. medzi

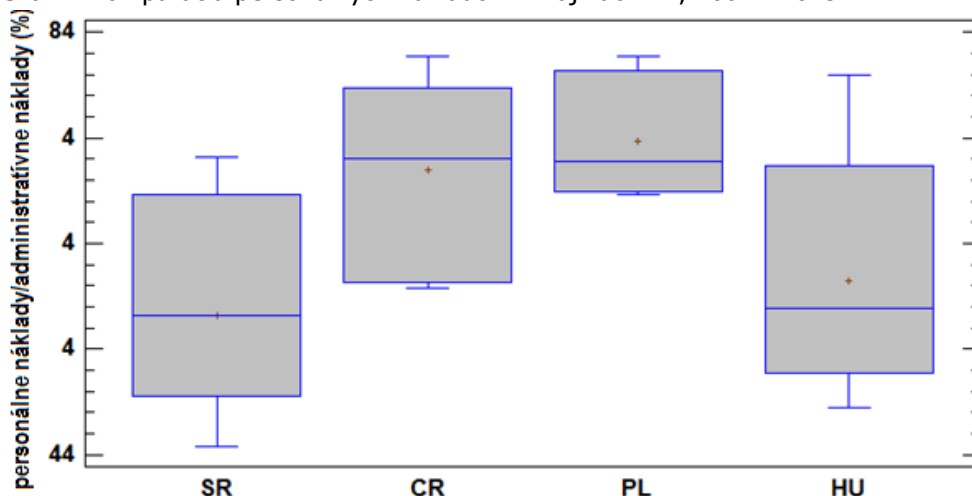
krajinami sú štatisticky významné rozdiely na úrovni administratívnych nákladov, keďže hodnota ukazovateľa p bola nižšia ako 0,05 (KW = 30,036; $p \leq 0,001$).

Maďarsko je jedinou krajinou z krajín V4, ktorá má zjednotenú inštitúciu na výber všetkých povinných platieb, z tohto hľadiska by sme ho mohli považovať za vzor pre Slovensko. Cieľom reformy na Slovensku bolo znižovanie administratívnych nákladov a keď sa pozrieme na Maďarsko, tam tieto náklady počas sledovaného obdobia stúpali. Z tohto hľadiska nemôžeme brať Maďarsko ako vzor pre realizáciu našej reformy.

2.2 Personálne náklady

Personálne náklady predstavujú náklady finančnej správy súvisiace so všetkými osobnými nákladmi na zamestnancov (mzdové, náborové, vzdelávacie a pod.). Najviac na personálne náklady vynakladá Poľsko ($\bar{x} = 73,71\%$), za ktorým s odstupom 2,7 % zaostáva Česká republika (Graf 2). Najnižšie priemerné personálne náklady sú na Slovensku, pričom najnižšia hodnota v rokoch 2008 – 2013 bola 44,8 % administratívnych nákladov. Poľsko je krajinou s najnižšou variabilitou personálnych nákladov spomedzi krajín V4 (VK = 7,12 %).

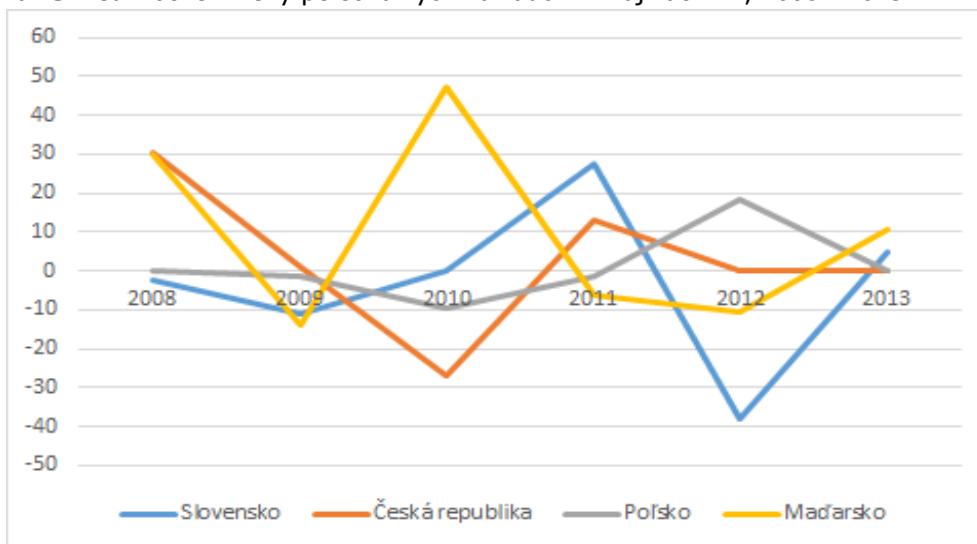
Graf 2 Komparácia personálnych nákladov v krajinách V4, 2007 - 2013

Zdroj: vlastné spracovanie podľa údajov OECD

Na Slovensku môžeme sledovať klesajúci trend personálnych nákladov ($\Delta\bar{x} = -3,12\%$), čo je však spôsobené predovšetkým výraznou zmenou v roku 2012. Vo všetkých krajinách sú viditeľné výrazné medziročné rozdiely, t.j. nestabilita ľudského kapitálu (Graf 3).

Graf 3 Medziročné zmeny personálnych nákladov v krajinách V4, 2008 - 2013

Zdroj: vlastné spracovanie podľa údajov OECD

Leveneho test preukázal homoskedasticitu personálnych nákladov v jednotlivých krajinách (LE = 1,124; p = 0,359), Test dobrej zhody ich normálne rozdelenie. ANOVA následne potvrdila grafické rozdiely medzi personálnymi nákladmi (Tabuľka 1).

Tab. 1 ANOVA – rozdiel medzi personálnymi nákladmi krajín V4

Source	Sum of Squares	Df	Mean Square	F-Ratio	P-Value
Between groups	1334.99	3	444.997	5.38	0.0056
Within groups	1985.22	24	82.7173		
Total (Corr.)	3320.21	27			

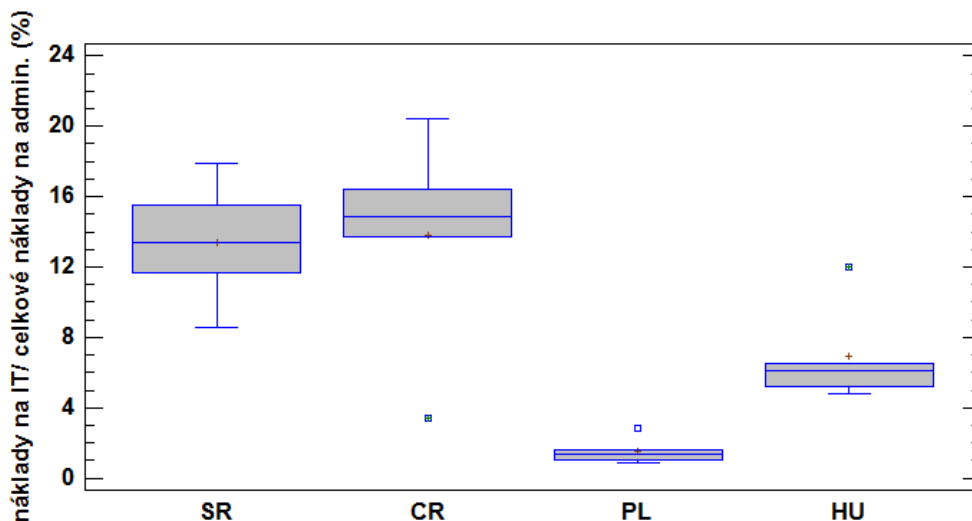
Zdroj: vlastné výpočty

Na základe vyššie realizovaných analýz konštatujeme štatisticky významné rozdiely medzi krajinami V4 v relatívnom objeme personálnych nákladov.

2.3 Náklady na informačné technológie

Náklady na informačné technológie (IT) vynakladá finančná správa na technické zabezpečenie všetkých administratívnych procesov. Výrazne najmenej nákladov na IT vynakladá Poľsko (Graf 4), ktoré je zároveň kvôli odľahlej hodnote (rok 2009) krajinou s najvyššou mierou variability nákladov na IT (VK = 49,36 %). Náklady Slovenska a Českej republiky na IT náklady sú vyrovnané ($\Delta \bar{x} = 0,34 \%$).

Graf 4 Komparácia nákladov na IT v krajinách V4, 2009 – 2013

Zdroj: vlastné spracovanie podľa údajov OECD

Graf 6 poukazuje na výrazné medziročné rozdiely, ktoré môžeme sledovať vo všetkých krajinách V4 a majú podobný charakter. Po výraznom prepade v roku 2010 (napr. Δ SR = 35,8 %), nasleduje v prípade Slovenska, a hlavne Maďarska, ešte výraznejší nárast IT nákladov. Rozdiely medzi IT nákladmi v sledovanom období potvrdil aj Krusal-Wallisov test ($KW = 13,50$; $p = 0,003$), t.j. medzi nákladmi na IT krajín V4 sú štatisticky významné rozdiely.

Záver

Z hľadiska zlučovania daňovej a colnej správy do jednej inštitúcie finančnej správy môže byť Maďarsko príkladom pre ostatné krajiny V4. Za ním nasleduje Slovensko, kde proces zjednocovania stále pokračuje. Česká republika zlučovanie týchto inštitúcií zamietla zrušením koncepcie Jedného inkasného miesta. Poľsko čelí roztrieštenosti daňovej a colnej správy, čo sa prejavuje aj na jej menej efektívnom fungovaní.

Predmetom príspevku bolo aj porovnanie nákladov finančných správ krajín V4. Na základe vykonaných štatistických analýz môžeme konštatovať, že existujú rozdiely vo všetkých troch skupinách nákladov (administratívne, personálne, IT) medzi krajinami V4. V každej z týchto skupín však bola signifikantne odlišná iná krajina, a teda

považujeme štruktúru nákladov na administratívu, v rámci sledovanej skupiny krajín, za rozdielnú. Uvedené rozdiely sa dali predpokladať aj vzhľadom na rozdielnú organizáciu finančných správ jednotlivých krajín.

V sledovanom období malo najvyššie celkové administratívne náklady Maďarsko, naopak najnižšie ich malo Slovensko. V Maďarsku môžeme výšku nákladov zdôvodniť aj tým, že finančná správa má v kompetencii aj výber zdravotných a sociálnych odvodov. Z hľadiska personálnych nákladov boli najnižšie priemerné náklady na Slovensku a náklady na informačné technológie v Poľsku.

Zhodnotením postavenia finančnej správy SR v priestore krajín V4 môžeme konštatovať, že prebiehajúca reforma daňovej a colnej správy má pozitívny dopad na efektívne fungovanie tejto inštitúcie.

Zoznam bibliografických odkazov

BOZSIK, S. – SUHÁNYIOVÁ, A. - ONDRIJOVÁ, I.: Komparatívna analýza finančnej správy Maďarska a Slovenska. In: *Medzinárodný vedecký časopis Mladá veda /Young Science*. 2014. Roč. 2, č. 2, s. 117 – 127. ISSN 1339-3189.

JAKÚBEK, P. – TEJ, J.: Management of the tax reform in Slovakia. Karlsruhe : Ste-Con, 2016. 123 s. ISBN 978-3-945862-04-9.

LENAIN, P. - BARTOSZUK, L.: *The Polish tax reform*. Economics department working papers No. 234. Paris: OECD. [cit. 14. júna 2015]. Dostupné na internete: <http://www.oecd.org/poland/1884560.pdf>

NAV Bulletin. [cit. 5. mája 2014]. Dostupné na internete: http://www.nav.gov.hu/data/cms257282/nav_bulletin_magyar.pdf

MINISTERSTVO FINANCIÍ SLOVENSKEJ REPUBLIKY: *Koncepcia daňovej reformy v rokoch 2004 – 2006*. [cit. 12. júna 2015]. Dostupné na internete: <http://www.mfsr.sk/Default.aspx?CatID=3995>

OECD: *Tax administration in OECD and Selected Non-OECD Countries: Comparative Information Series*. [cit. 11. decembra 2014]. Dostupné na internete: <http://www.oecd.org/dataoecd/2/37/47228941.pdf>

TORO, J. a kol.: *Tax Administration: Modernization Challenges and Strategic Priorities*. Poland: International Monetary Fund. [cit. 3. apríla 2015]. Dostupné na internete: http://www.mf.gov.pl/documents/764034/3224234/20150505_Raport_MFW_EN.pdf

Zákon CXXII. z roku 2010 o Národnom úrade správy daní aciel (HU)

Zákon 456/2011 Sb. o Finanční správě České republiky, v znení neskorších predpisov

Komparácia priamych daní vybraných krajín Európskej únie

Jaroslav Korečko¹, Ján Sidor²

Abstract:

One of the many European Union objectives is to unite the member countries, and create a politically, economically, socially but also culturally powerful association of countries. Processes relating to economic unification, according to the Union are necessarily related to the taxation issues. On the other hand, member states in their tax systems are seeking to preserve certain specific features and procedures. Some aspects of direct taxation therefore are not harmonized at all, others are partially harmonized and based on the principle of subsidiarity, and it is left up to the individual states. Differences in taxation are tools in the hands of the state in a highly competitive environment because they affect decisions regarding the investment of taxpayers. The aim of the article is to highlight the diversity of selected indicators of tax systems (ie. schemes) in terms of direct taxes in the surveyed member countries that hinder the process of harmonization in the area of taxation.

Kľúčové slová

daň z príjmov, harmonizácia, Európska únia

JEL Classification: H21

ÚVOD

Jedným z mnohých cieľov Európskej únie je snaha zjednocovať členské krajiny, a vytvoriť politicky, ekonomicky, spoločensky ale aj kultúrne silné združenie krajín. Procesy týkajúce sa ekonomického zjednotenia sa podľa Únie nevyhnutne týkajú aj otázok daní. Na druhej strane sa členské štáty vo svojich daňových sústavách snažia zachovať určité špecifiká a postupy (odpočítateľné položky, oslobodenia od dane, daňové úľavy a pod.). Niektoré aspekty priamych daní preto nie sú harmonizované vôbec, iné sú harmonizované sčasti a na základe princípu subsidiarity sú ponechané v kompetencii jednotlivých štátov. Rozdiely v zdaňovaní sú nástrojom v rukách štátov vo vysoko konkurenčnom prostredí, pretože ovplyvňujú rozhodnutia týkajúce sa investícií daňových subjektov.

¹ Ing. Jaroslav Korečko, PhD., Prešovská univerzita v Prešove, Fakulta manažmentu, Katedra účtovníctva a contorllingu, Konštantínova 16, 080 01 Prešov, jaroslav.korecko@unipo.sk

² Ing. Ján Sidor, PhD., Ekonomická univerzita v Bratislave, Obchodná fakulta, Katedra služieb a cestovného ruchu, Dolnozemska cesta 1, 852 35 Bratislava, e-mail: jan.sidor@euba.sk

Princíp subsidiarity definujúci vzťahy medzi vládami členských štátov a Spoločenstvom bol zakotvený v Maastrichtskej zmluve, ktorá hovorí o tom, že Európa nemá mať podobu unitárneho štátu, ktorý by sa opieral o pevné štruktúry. Mala by byť zachovaná rozmanitosť krajín, regiónov a kultúr, ktorá sa v histórii sformovala.

Európskou úniou boli prijaté spoločné postupy v oblasti priamych aj nepriamych daní. Významné sú smernice týkajúce sa priamych daní, ktoré prospeievajú fungovaniu spoločného trhu. Ide napr. o smernicu Rady EÚ spoločnom systéme zdanenia materských a ich dcérskych spoločností v rôznych členských štátoch EÚ. Smernica sa týka zosúladenia pravidiel zdaňovania medzi materskou a dcérskou spoločnosťou, čo utvára porovnateľné podmienky v ich zdaňovaní, čím dosahujú neutrálny vplyv na konkurenciu. (Schultzová 2010)

V Únii dochádza v rámci harmonizačného procesu k rôznym formám alebo stupňom spolupráce:

- daňovú koordináciu;
- daňovú aproximáciu a
- daňovú harmonizáciu.

Cieľom článku je poukázať na rozdielnosť vybraných indikátorov daňových systémov (resp. sústav) z hľadiska priamych daní v skúmaných členských krajinách, ktoré bránia postupu harmonizácie v tejto oblasti zdanenia.

1 Komparácia daňových sústav vybraných členských krajín

Cieľom porovnania daňových sústav z hľadiska štruktúry a objemu priamych daní je skúmať vzájomnú podobnosť resp. rozdielnosť vybraných indikátorov v rôznych geografických častiach Európy a overiť tak tvrdenie, že harmonizácia priamych daní v EÚ nie je v blízkej budúcnosti reálnou a realizovateľnou myšlienkou.

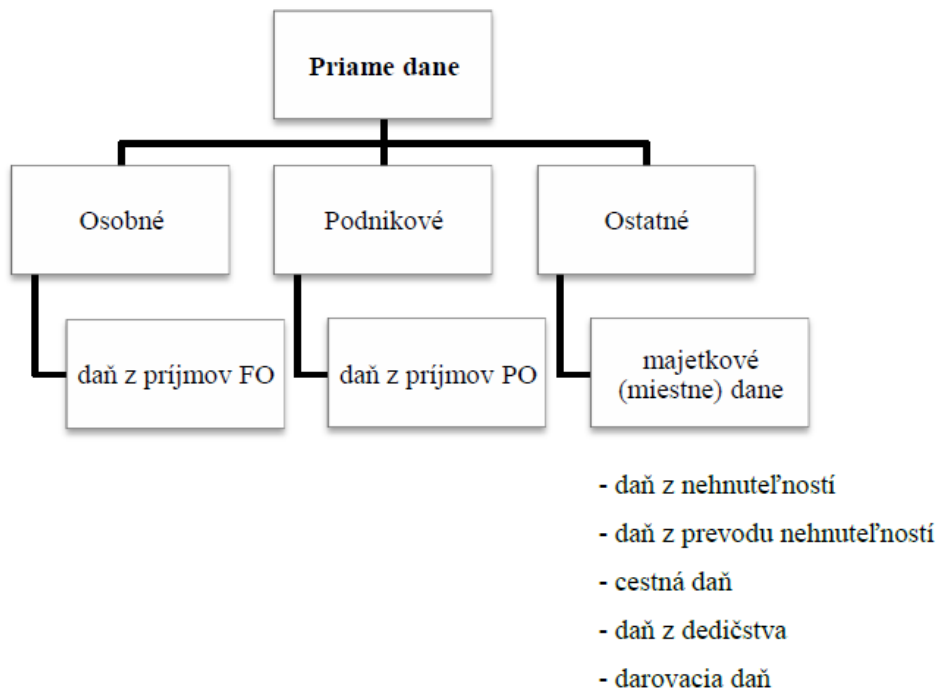
2.1 Priame dane Českej republiky

Sústava daní v Českej republike sa nijak zvláštne neodlišuje od daňových sústav v iných vyspelých členských štátoch EÚ. Priame a nepriame dane sa na daňových príjmoch celkovo podieľajú približne rovnakou mierou.

Súčasný daňový systém je v platnosti od roku 1993. V tomto roku prebehla reforma týkajúca sa prechodu na trhové hospodárstvo, ktorá súvisela s odstránením socialistickej daňovej reformy. Sústavu daní v Českej republike upravoval zákon č. 212/1992 Zb., o sústave daní a poplatkov. V roku 2003 bol zrušený a v súčasnej dobe sústava daní ČR nie je ako celok upravovaná žiadnym uceleným zákonom.

Daňový systém Českej republiky tvorí sústava priamych a nepriamych daní. Sústava priamych daní je znázornená na nasledujúcom Obrázku 1.

Obr. 1 Priame dane Českej republiky

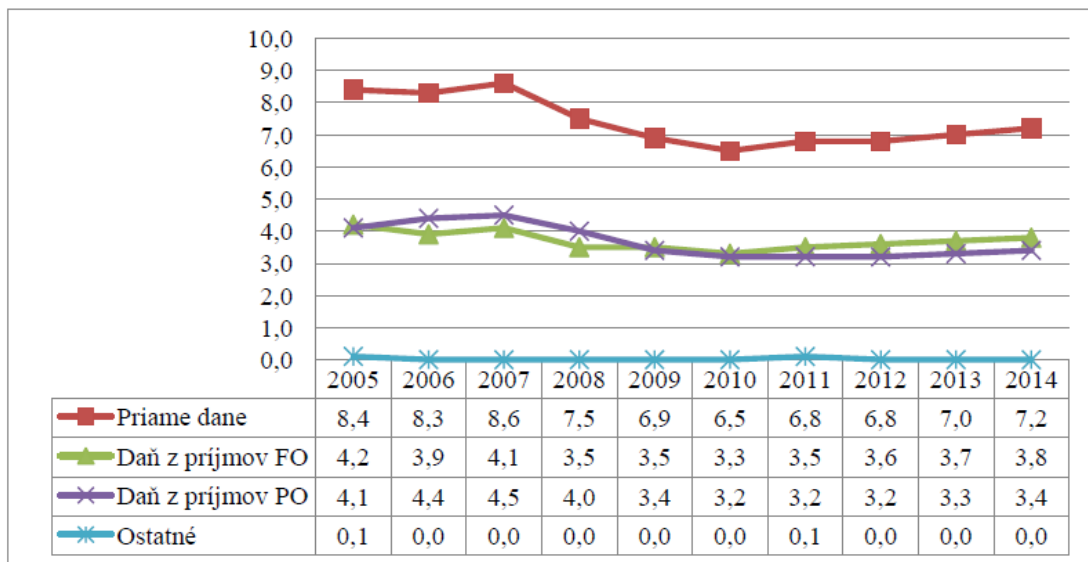

Zdroj: spracované podľa platnej legislatívnej úpravy

Daň z prevodu nehnuteľností, daň z dedičstva a z darovania tvoria tzv. trojdaň, pretože ich upravuje jeden zákon.

Obrázok 2 znázorňuje vývoj a objem priamych daní za sledované obdobie 2005 - 2014. V prípade DPFO a DPPO od roku 2010 nie sú zaznamenané výrazné zmeny, len mierny nárast. Celkové priame dane boli na vrchole v roku 2007. Od roku 2008 zaznamenala krivka pokles až do roku 2010. Dôsledkom tohto javu bola daňová reforma v Českej republike, ktorá mala podobné črty ako reforma, ktorá prebehla pred tým v Slovenskej republike.

Obr. 2 Vývoj objemu priamych daní v ČR za obdobie 2005 - 2014 (v % HDP)

Zdroj: spracované podľa údajov Eurostatu

Daň z príjmu fyzických osôb

Predmetom dane sú príjmy FO sú príjmy zo závislej činnosti a funkčné pôžitky, príjmy z podnikania a iných samostatne zárobkových činností, pri ktorých sa dajú výdavky stanoviť paušálnou časťou, teda percentom z dosiahnutých príjmov, príjmov z kapitálového majetku, príjmov z prenájmu a ostatných príjmov. Predmetom dane nie sú príjmy z dedičstva a prijaté úvery a pôžičky. Sociálne príjmy a transfery, náhrady škôd a poistné plnenia sú oslobodené od zdanenia.

Základ dane je časť, o ktorú príjmy plynúce platcovi v zdaňovacom období presahujú výdaje. V prípade, že platcovi počas zdaňovacieho obdobia plynú súčasne viac druhov príjmov, základom dane je súčet čiastkových základov dane.

Sadzba dane predstavuje 22 %.

Daň z príjmu PO

Predmetom dane sú príjmy, resp. výnosy zo všetkej činnosti a z nakladania všetkým majetkom, ak zákon neustanovuje inak. Predmetom dane nie sú príjmy získané darovaním hnutelnej alebo nehnuteľnej veci, alebo príjmy z dotácií, príspevky a podpory zo štátneho rozpočtu alebo z rozpočtu krajov a obcí, ďalej z úrokov z vkladov na bežných účtoch.

Základ dane predstavujú príjmy, s výnimkou príjmov ktoré nie sú predmetom dane z príjmov, ktoré sú oslobodené od dane. Ďalej sa vychádza z rozdielu medzi

výnosmi a nákladmi, teda zo zisku alebo straty. Výsledok hospodárenia pred zdanením je značne upravovaný.

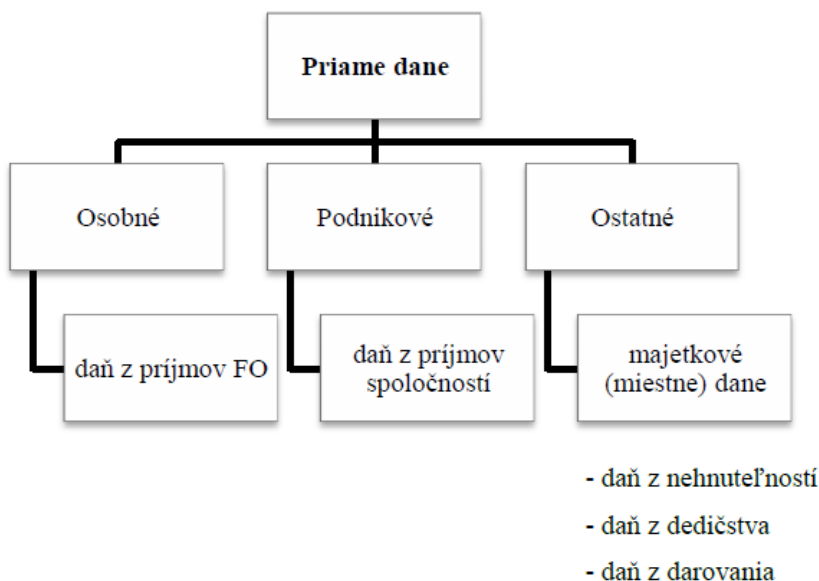
Sadzba dane je 19 %

2.2. Priame dane Bulharska

Rok po vstupe Bulharska do Európskej únie boli zavedené významné daňové zmeny, ktoré sa týkali zavedenia jednotnej sadzby dane z príjmov FO a PO.

Súčasne platnú štruktúru priamych daní Bulharska uvádza Obrázok 3.

Obr. 3 Priame dane Bulharska

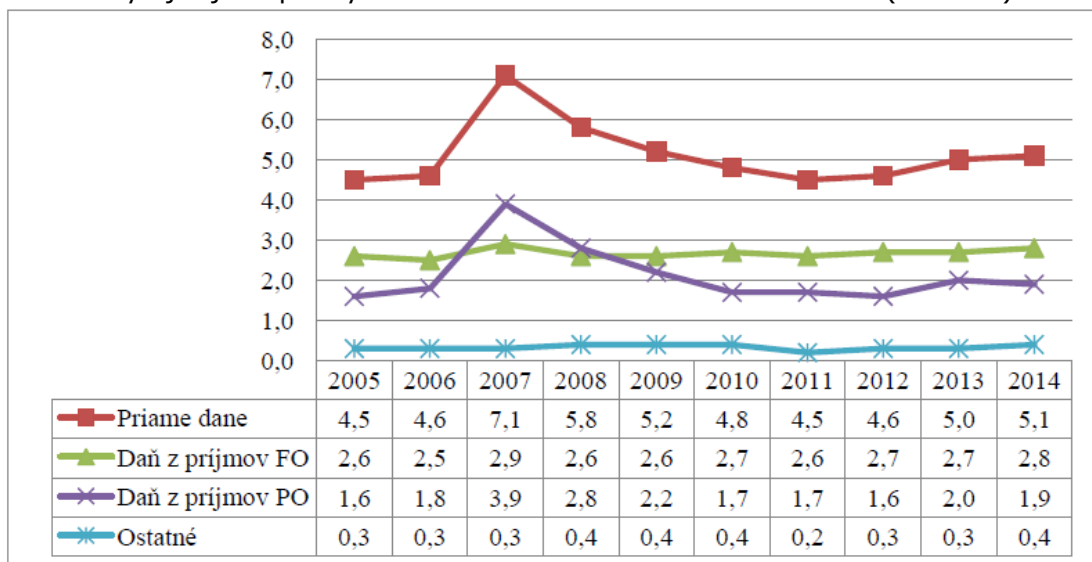
Zdroj: spracované podľa platnej legislatívnej úpravy

Vývoj priamych daní v Bulharsku (najmä dane z príjmov PO) sa od roku 2005 do roku 2007 výrazne zvýšil. Po roku 2007 je zaznamenaný naopak prudký pokles, ktorý zotrval až do roku 2012, od kedy začal výber podnikovej dane nadobúdať relatívne stabilné hodnoty.

V roku 2008 bol pôvodný systém progresívneho zdaňovania s tromi úrovňami sadzieb pre FO (20%, 22% a 24%) nahradený systémom jednotnej daňovej sadzby. Okrem iného mal vplyv na vývoj priamych daní v roku 2007 aj fakt, že Bulharsko vstúpilo do Európskej únie práve 1. januára 2007. K tomuto dátumu Bulharsko harmonizovalo svoje zákony s legislatívou Európskej únie, vrátane zákonov týkajúcich sa priamych daní, čo malo na ich výber výrazný vplyv. Sadzba dane z príjmu PO v rokoch 2005 a 2006 činila 15 %.

Po vstupe Bulharska do EÚ a zmene zákona o daniach z príjmu PO sa sadzba dane znížila na 10 %, čo naďalej predstavovalo veľkú príležitosť pre zahraničných investorov. (Obrázok 4)

Obr. 4 Vývoj objemu priamych daní v Bulharsku za obdobie 2005 - 2014 (v % HDP)

Zdroj: spracované podľa údajov Eurostatu

Daň z príjmov FO

Dani z príjmov FO v Bulharsku podliehajú celosvetové príjmy rezidentov, nerezidenti odvádzajú daň len z príjmov so zdrojom na území Bulharska.

Základ dane sa pre každú kategóriu príjmu zisťuje samostatne, pričom sa v jednotlivých kategóriách odpočítateľné položky líšia. U platcov, ktorým plynie viac druhov príjmu sa základ dane agreguje.

Sadzba dane z príjmov FO je 10 %. Čistý príjem platcu z inej samostatne zárobkovej činnosti je zdaňovaný samostatným základom dane a sadzbou dane vo výške 15 %.

V prípade určitých druhov príjmu platca dane z príjmu podlieha zrážkovej dani, ktorá sa odlišuje podľa druhov príjmov. Sadzby týchto zrážkových daní sú:

- 5 % v prípade dividend a podielov na zisku,
- 10 % v prípade ziskov z dobrovoľného poistenia na sociálne zabezpečenie (v prípade životného poistenia s dobou poistenia dlhšou než 15 rokov je sadzba dane znížená na 7 %),
- 10 % z dobrovoľných príspevkov do tretieho piliera dôchodkového systému.

Daň z príjmov PO

Tejto dani v Bulharsku podliehajú právnické osoby, ktoré sú rezidentmi, neziskovými organizáciami, pobočkami a stálymi prevádzkarňami právnických osôb, ktoré na území Bulharska nie sú rezidentmi. Zisky spoločností sú plne zdaňované. K ďalšiemu zdaneniu dochádza v momente rozdeľovania zisku individuálnym akcionárom. Dvojité zdanenie je eliminované v prípade zisku, ktorý rozdeľuje rezidentnú spoločnosť rezidentným akcionárom tej ktorej spoločnosti.

V Bulharsku existuje nezávislosť medzi účtovným a daňovým systémom, teda účtovný hospodársky výsledok sa musí transformovať na základ dane.

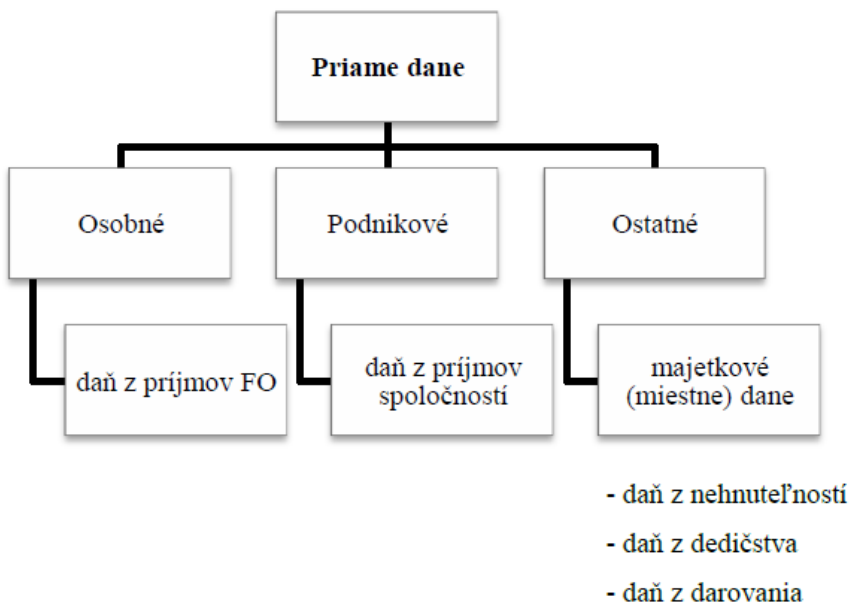
Sadzba dane predstavuje 10 %. Okrem základnej sadzby dane existujú ešte ďalšie sadzby, ktoré sa líšia podľa typu spoločnosti. Konkrétne je to:

- 15 % v prípade spoločností, ktoré prevádzkujú hazardné hry,
- % v prípade rozpočtových organizácií,
% v prípade municipalít (správa mesta).

2.3 Priame dane Írska

Súčasne platnú štruktúru priamych daní Írska uvádza Obrázok 5.

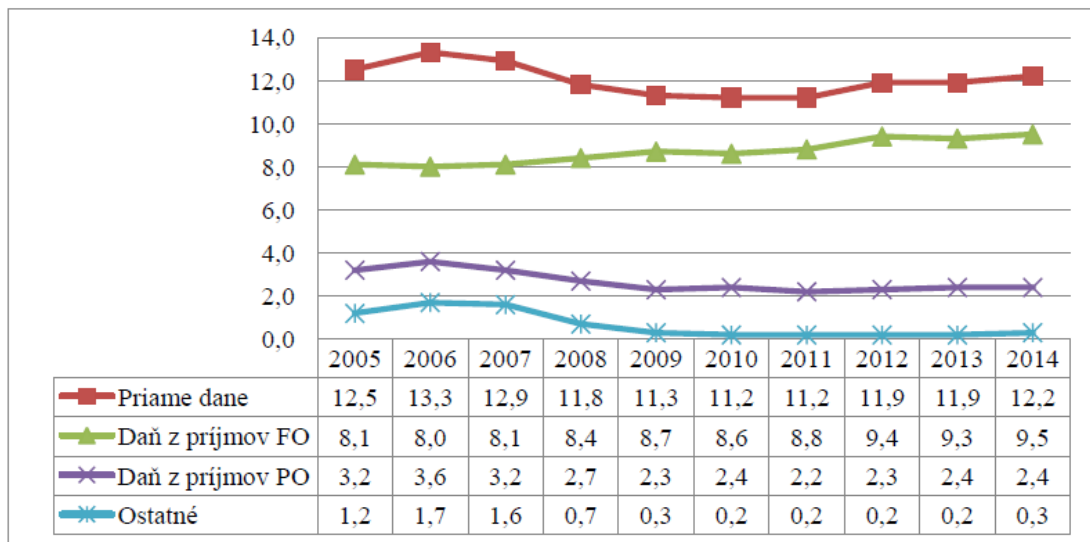
Obrázok 5 Priame dane Írska

Zdroj: spracované podľa legislatívnej úpravy

Vývoj priamych daní v Írsku za sledované obdobie 2005 - 2014 znázorňuje Obrázok 6. Na priamych daniach Írska sa veľkou časťou podieľa práve daň z príjmov FO, ktorej maximálna možná daňová sadzba je až 41 %. Menšiu, ale nie zanedbateľnú časť tvorí daň z príjmov PO a ostatné dane.

Obr. 6 Vývoj objemu priamych daní v Írsku za obdobie 2005 - 2014 (v % HDP)

Zdroj: spracované podľa údajov Eurostatu

Podstatne väčšiu časť príjmu do štátneho rozpočtu Írska odvádzajú práve FO, ktorých daňová sadzba sa pohybuje od 20 - 41 %. V tomto prípade DPPO tvorí podstatne menšiu časť, nakoľko daňová sadzba pre PO je vo výške 12,5 %, čím sa radí medzi jednu z najnižších sadzieb v štátoch EÚ.

Daň z príjmov FO

Fyzické osoby v Írsku podliehajú nielen dani z príjmu FO, ale aj dani z kapitálových ziskov. Neobmedzenej daňovej povinnosti podliehajú rezidenti Írska a nerezhidenti podliehajú obmedzenej daňovej povinnosti len z príjmov dosiahnutých na území Írska, pričom sa za rezidenta považuje FO, ktorá sa na území zdržiava viac ako 183 dní v roku alebo dlhšie ako 280 dní v bežnom a predchádzajúcom roku, alebo osoba, ktorá má v Írsku trvalé bydlisko.

Poplatník starší než 65 rokov, ktorého príjem nepresiahne 18 000 € je od dane oslobodený. Príjem FO do výšky 5 210 € je oslobodený od dane a pri spoločnom zdanení manželov sa táto suma zdvojnásobuje.

Sadzby dane z príjmov FO sú uvedené v nasledujúcej Tabuľke 1.

Tab. 1 Sadzby dane z príjmov FO (2016)

Základ dane (EUR/rok)	Daňová sadzba v %
0 – 33 800	20
33 800 a viac	41

Zdroj: http://www.worldwide-tax.com/ireland/ireland_tax.asp

Daň z príjmov PO

Platcami sú obchodné spoločnosti, stavebné sporiteľne, poisťovne a ďalšie.

Sadzby dane z príjmov PO:

- 12,5 % - zisky z obchodných činností,
- 25 % - zisky z neobchodných činností, zisky z ťažby ropy,
- 20 % - fondy životného poistenia,
- 40 % - zisky z kapitálu v off-shore centrách.

ZÁVER

O vytvorenie optimálneho daňového systému sa pokúša každá ekonomika. Tvorba takéhoto daňového systému je ale dlhodobý proces, pri ktorom treba prihliadať nie len na vnútorné, ale aj vonkajšie podmienky štátu. Taktiež platí „pravidlo“, že čo sa môže zdať ako vhodné riešenie pre jeden štát, ešte nemusí platiť aj pre druhý.

Skúmanie potvrdzuje, že harmonizácia v oblasti priamych daní nie je natoľko rozhodujúca a nevyhnutná, ako je to pri nepriamych daniach. V oblasti priamych daní smeruje daňová politika EÚ k eliminácii eventuálneho narušenia konkurencie, resp. k odstraňovaniu diskriminácie. no Daňová harmonizácia EÚ takto v podstate zasahuje do národnej daňovej suverenity štátov. Prijímanie spoločných postupov preto vyžaduje nielen určitý stupeň tolerancie (pretože spoločné rozhodnutia a postupy nie sú vždy výhodné pre každý členský), ale tiež neustále diskutované vyrovnanie ekonomických rozdielov v jednotlivých regiónoch Európy, politickú vôľu aj obmedzenie mnohokrát alibistických názorov a opatrení.

Aj vyššie spomenuté dôvody majú podiel na tom, prečo sa harmonizácia priamych daní nevyvíja tak pružne ako je to u nepriamych daní.

Použitá literatúra

EURÓPSKA KOMISIA, 2015. *Taxation trends in the European Union* [online].
Dostupné z: http://ec.europa.eu/eurostat/documents/3217494/7092073/KS-DU-15-001-EN_N.pdf/68116dc2-75bc-4f25-b8a3-ae863ff8dec5

- EUROSTAT, 2016 [online]. Dostupné z: <http://ec.europa.eu/eurostat/web/government-finance-statistics/data/database>
- Ireland income taxes and tax laws.* [online]. [cit. 15. marca 2016]. Dostupné z: http://www.worldwide-tax.com/ireland/ireland_tax.asp
- KUBÁTOVÁ, K., 2009. *Daňová teorie: úvod do problematiky.* 2. aktualizované vyd. Praha: ASPI, 2009. 120 s. ISBN 978-807-3574-239.
- SCHULTZOVÁ, A., 2010. *Daňové systavy štátov Európskej únie.* Bratislava: Ekonóm, 2010. 224 s. ISBN 978-80-225-3059-0.
- Tax rates around the world.* [online]. [cit. 11. marca 2016]. Dostupné z: <http://www.worldwide-tax.com/>
- ZÁKON č. 366/1999 Z. z. o daniach z príjmov v znení noviel.
- ZÁKON č. 582/2004 Z. z. zo dňa 23. 9. 2004 o miestnych daniach a miestnom poplatku za komunálne odpady a drobné stavebné odpady.
- ZÁKON č. 595/2003 Z. z. o dani z príjmov v znení neskorších predpisov.

Efektívnosť ako najdôležitejšia ekonomická kategória ¹

STRÁŽOVSKÁ Helena ²

Effectiveness as the Most Important Economic Category

Abstract

Effectiveness is the most important element in the management of the national economy, its industries and businesses. In doing so, we mean the socio-economic development as a whole. The content listed economic category and its termination capability is often not well understood from a theoretical point of view and in many cases it is wrongly interpreted. This has prompted our desire to emphasize its prominence in the text of our paper.

Key words

Economic effectiveness, non-economic efficiency, viability, profitability, revenues

JEL Classification: L25, L26, M21

Úvod

Efektívnosť je mnohostranná ekonomická kategória. Podstata jej ekonomického obsahu sa nemení, ani so zmenou systému riadenia. Môžeme však hovoriť v závislosti od úrovne sledovania o efektívnosti národného hospodárstva, odvetvia, podniku, či prevádzky, aj o efektívnosti činnosti. Z hľadiska procesov, ktoré chceme vyjadriť, môžeme hovoriť o efektívnosti spoločenskej, ekonomickej, sociálnej, či mimoekonomickej (kategória mimoekonomickej efektívnosti býva tiež známa ako neekonomická). V závislosti od oblasti skúmania možno zvoliť ďalšie podrobnejšie členenie. V našom texte pôjde hlavne o efektívnosť ekonomickú. Pritom efektívnosť je tak významná, že ju možno považovať za strategický cieľ rozvoja na každej úrovni riadenia.

1 Metodika práce

¹ Článok je výsledkom vedeckého projektu KEGA č. 027EU-4/2016 „Učebnica Základy podnikania pre stredné školy“. Doba riešenia 2016-2017.

² Prof. Ing. Helena Strážovská, PhD., Ekonomická univerzita v Bratislave, Obchodná fakulta, Katedra služieb a cestovného ruchu, Dolnozemska cesta 1, 852 35 Bratislava, e-mail: strazovska@azet.sk

Vzhľadom na skutočnosť, že o efektívnosti je nutné nielen hovoriť, ale aj jej mieru vypočítať, používa sa rad metód ekonomickej štatistiky, a to predovšetkým:

- stredné hodnoty,
- miery variability,
- korelácie,
- pomerové čísla,
- a vývojové rady.

Pri hlbšej analýze možno využiť metódy operačnej analýzy, ako aplikačné metódy. Za základné metodické spôsoby považujeme analýzu, syntézu, prepočet a porovnávanie. Čím väčší rozsah metodologického aparátu je pre hodnotenie efektívnosti využitý, tým sa možno dopracovať k hlbším a presnejším závislostiam.

V našom texte využívame predovšetkým metódy ekonomickej štatistiky, a metódu analýzy a syntézy.

2 Výsledky a diskusia

Efektívnosť, ako najvýznamnejšiu ekonomickú kategóriu vo všeobecnom ponímaní, je možné definovať ako vzťah medzi účinkami a nákladmi. Tento vzťah možno vyjadriť ako vzťah medzi výstupmi a vstupmi.

$$E = \frac{\text{výstupy}}{\text{vstupy}}$$

Výstupy možno vysvetliť rôznymi formami účinkov v závislosti od cieľového prístupu. Na úrovni národného hospodárstva to môže byť národný dôchodok, na nižších úrovniach to môže byť zisk ako výsledková ekonomická kategória a iné.

Vstupy možno vysvetliť ako kategóriu nákladov, ktoré sú vynaložené v záujme dosiahnutia účinkov. Možno si však predstaviť aj rôzne čiastkové prvky živej a zhmotnenej práce.

Z hľadiska hodnotenia vývoja efektívnosti je významný vzájomný pohyb vo výstupoch a vstupoch. Pre rast efektívnosti je významným predpokladom rýchlejší rast výstupov pred rastom vstupov.

Pre vstup do problematiky použijeme definíciu obvyklú v ekonomickej literatúre. *“Ekonomická efektívnosť vyjadruje vzťah medzi ekonomickými účinkami a vloženými prostriedkami”. Podstatné sú činitele, ktoré efektívnosť ovplyvňujú a od ktorých jej veľkosť závisí. Môže ísť o klasické faktory kvantitatívneho charakteru z oblasti fondov, alebo pracovnej sily.*” (Veľká ekonomická encyklopédia.1996)

Podčiarknuť treba, že stále intenzívnejšie na efektívnosť pôsobí vedecko-technický rozvoj, integračné procesy, ako aj kvalifikácia ľudských zdrojov a úroveň riadenia.

Vo Veľkej ekonomickej encyklopédii (2002) sa stretávame s ďalšou definíciou blízkou už uvedenej. "*Ekonomická efektívnosť je veličina, ktorá vyjadruje vzťah medzi vloženými prostriedkami a ich ekonomickými účinkami, pričom svoj základ má spojený so zákonitosťou rastu produktivity práce a úspory času.*"

Zvýrazňuje sa skutočnosť, že dynamika ekonomickej efektívnosti čoraz menej závisí od tzv. klasických faktorov kvantitatívneho charakteru, ako masy základných výrobných fondov a pracovnej sily. Naopak, na efektívnosť intenzívne pôsobí vedecko-technický pokrok, vplyv medzinárodnej delby práce a integračné procesy. Zvýrazňuje sa tiež rast subjektívneho faktora, ako je kvalifikácia, či úroveň riadenia. Literatúra v neskorších obdobiach vyjadruje efektívnosť ako účinok, či výsledok pri rešpektovaní uvedených faktorov.

Ešte uvedieme príbuzné ekonomické kategórie najviac frekventované v ekonomickej teórii spojené s kategóriou efektívnosť. Ide o efektívnosť investícií, efektívnosť odvetví a i..

Často vyjadrujeme úspešný výsledok konkrétneho procesu ako efekt, napr. efekt bohatstva, efekt devízový, efekt kompletačný, efekt rozdeľovania, efekt špecializačný a ost.. Kategóriu efektívnosti zároveň používame v súvislostiach s inými kategóriami, napr. efektívna daňová sadzba, efektívna ekonomika, efektívna mzda, efektívny dopyt, efektívny trh a pod.

Ako je zrejmé z vyššie uvedeného, efektívnosť je dôležitá mnohostranná ekonomická kategória, ktorá vyjadruje význam, vzťah, zmysel a výsledok ekonomického konania. Je preto potrebné zamyslieť sa nad tým, ako ju číselne vyjadrujeme, ako zistíme jej rast, či pokles a či vôbec je merateľná, resp. ako sú merateľné a hodnotiteľné výsledky, ktoré nám prezentuje.

V našom texte sa zamýšľame aj nad spôsobom merania efektívnosti, pričom sa bližšie zameriame na efektívnosť obchodu s vymedzením prvkov, ktoré ju ovplyvňujú a zamýšľame sa aj nad spôsobmi jej merania.

V súčasnosti existuje viacero spôsobov sledovania efektívnosti, z čoho dedukujeme, že ani jeden spôsob merania efektívnosti nie je možné absolutizovať, ale je potrebné používať celý rad čiastkových ukazovateľov efektívnosti. Z uvedeného dôvodu preto pripomíname, že efektívnosť národného hospodárstva je najdôležitejšia kategória. Ako kritérium efektívnosti na tejto úrovni možno využiť predovšetkým objem vytvoreného národného dôchodku vo vzťahu k ďalším syntetickým ukazovateľom, ktoré odrážajú vstupy a v konečnom dôsledku spolupôsobia pri vytváraní konečného efektu. Z uvedeného je zrejmé, že pri hodnotení musí byť použitý celý rad čiastkových ukazovateľov.

V zhode so stanoviskami prevažnej časti autorov možno uviesť, že za kritérium efektívnosti rozvoja národného hospodárstva je možné považovať zlepšovanie pomeru medzi masou účinkov na jednej strane a masou inputov. V tejto súvislosti sa stretávame s kategóriou *spoločenskej efektívnosti*, ktorú viacerí autori považujú za najsyntetickejšiu charakteristiku a vysvetľujú ako mieru uspokojovania potrieb

spoločnosti spolu s potrebou zdrojov, výškou výdavkov spoločenskej práce, vynaložených v danom čase na uspokojovanie týchto potrieb. Podľa iných stanovísk spoločenská efektívnosť je založená na využívaní objektívnych zákonov prírody, spoločnosti a jej členov a zahŕňa efektívny rozvoj a využitie výrobných síl, technickej základne, ekonomickej základne a nadstavby spoločnosti. (Švantnerová, J., 1988). Podľa autorky ide o najvyššiu formu chápania efektívnosti, ktorá obsahuje dve základné zložky, a to ekonomickú a sociálnu efektívnosť. (Aj tu sa stretávame s názormi, že sociálna efektívnosť zodpovedá mimoekonomickej, resp. neekonomickej efektívnosti.)

Inou otázkou zostáva, či možno výraz spoločenská efektívnosť ako súhrn sociálnej a ekonomickej efektívnosti použiť na úrovni odvetvia. Domnievame sa, že áno. Treba však zdôrazniť, že tu už nemáme na mysli spoločnosť ako celok, ale úroveň vybraného úseku národného hospodárstva.

V texte však chceme zdôrazniť aj efektívnosť činnosti obchodu, ktorá je základnou podmienkou existencie podnikov. Pritom je treba vychádzať zo základných funkcií a cieľov obchodu. Efektívnosť obchodu možno vyjadriť ako najpriaznivejší vzťah medzi objemom dosiahnutých ekonomických a mimoekonomických výsledkov spolu s kvalitou uspokojovania požiadaviek spotrebiteľov na jednej strane a vynaloženými nákladmi a realizovanými požiadavkami na strane druhej. Efektívnosť obchodu sa vyznačuje niekoľkými špecifickými črtami, ktoré zhodne uvádzajú viacerí autori a ktoré vyplývajú z charakteru činnosti obchodu. Efektívnosť obchodu v konečnej miere závisí od rovnováhy medzi ponukou a dopytom. Okrem uvedeného na efektívnosť obchodu pôsobi ešte celý rad činiteľov. K vonkajším možno zaradiť celkovú vyspelosť ekonomiky, dosiahnutý stupeň rozvoja životnej úrovne, dodávateľsko-odberateľské vzťahy a ost.. Za vnútorné činitele možno označiť postavenie obchodu v rámci terciárnej sféry, úroveň riadenia na jednotlivých organizačných stupňoch atd..

Vyvážený vnútorný trh je nielen výsledkom, ale aj podmienkou fungovania hospodárskeho mechanizmu. Dôsledky, ktoré vyplývajú z nevyváženého vnútorného trhu, ako je neuspokojený spotrebiteľský dopyt, pôsobia negatívne na ekonomiku. Predovšetkým sa stráca kontakt medzi výrobou, obchodom a spotrebiteľom, narúša sa reprodukčný proces a stráca sa význam obchodu ako sféry, kde môže obyvateľstvo realizovať svoju kúpnu silu. Za dôsledok nepriaznivého javu možno tiež označiť verejnú mienku, postoje ľudí a ich pracovnú motiváciu. Tieto javy sa vyznačujú dlhodobým priemerom.

Rovnováhu na vnútornom trhu možno definovať ako neustále obnovovanú sústavu vzťahov medzi ekonomickými a sociálnymi procesmi, javmi a činiteľmi, ktoré vyjadrujú relatívny súlad medzi časovo a územne meniacim sa dopytom pri danej úrovni cien. Nevyhnutnou podmienkou fungovania trhu a tovarovo-peňažných vzťahov je tendencia k relatívnej rovnováhe. Rovnovážny stav na vnútornom trhu vo významnej miere ovplyvňuje efektívnosť.

Treba zdôrazniť súlad medzi ponukou a dopytom, nakoľko ich nesúlad vedie okrem iného k inflácii. Nerovnováha je vždy poruchou vo vývoji ekonomiky, pričom

infláciu možno označiť za spôsob riešenia tejto poruchy. Na spotrebnom trhu sa všetky formy inflácie prejavujú oveľa výraznejšie, ako vo výrobnnej sfére.

K závažným problémom ekonomickej teórie patrí *praktické meranie efektívnosti*, ktoré predpokladá stanovenie kritérií a výber ukazovateľov. Uviedli sme už, že k všestrannému zhodnoteniu efektívnosti je nutné využiť pomerne širokú škálu ukazovateľov, ktoré svojím obsahom odrážajú rôzne cesty tvorby účinkov. Na úrovni národného hospodárstva k najvýznamnejším patrí skupina mier, ktoré charakterizujú využitie zhmotnenej práce a účinnosť živej práce v prospech rastu národného dôchodku. Tieto vzťahy možno vyjadriť tromi rôznymi pohľadmi na rast efektívnosti.

P

$$b) \text{ účinnosť } DHM \text{ a } DNHM = \frac{ND}{DHM + DNHM}$$

MN

ND = národný dôchodok

P = celkový počet zamestnancov

MN = materiálové náklady

DHM = dlhodobý hmotný majetok

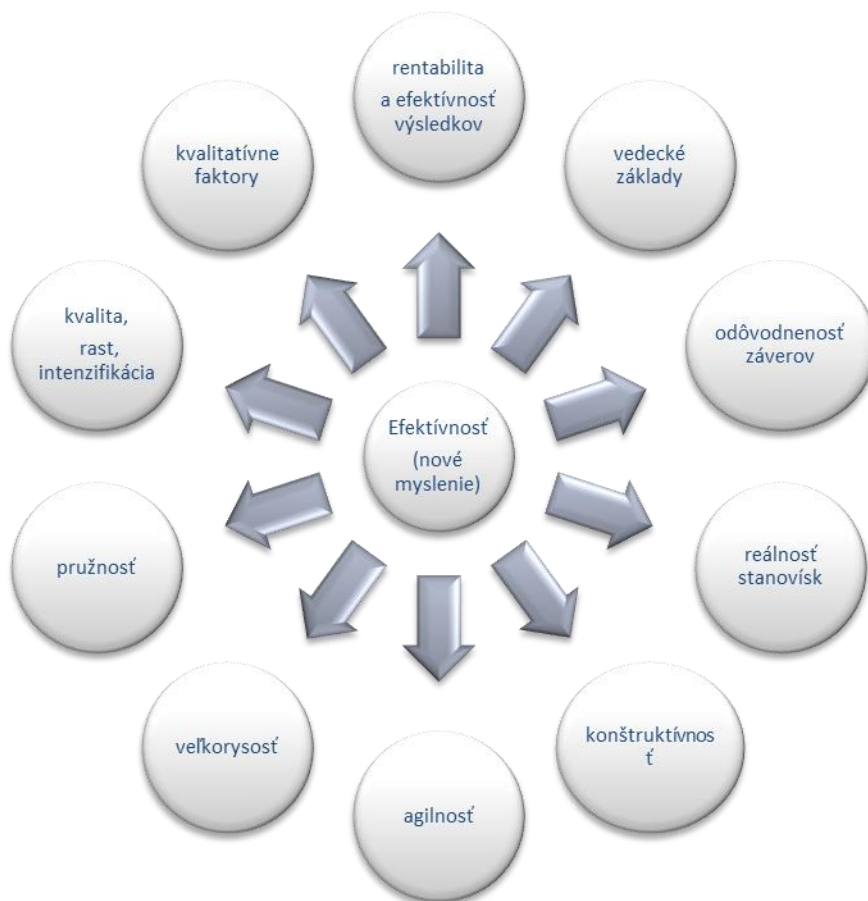
DNHM = dlhodobý nehmotný majetok

Pri posudzovaní účinnosti živej práce je treba vysloviť požiadavku, aby účinnosť mala trvale rastúcu tendenciu.

Ak sa zamýšľame nad vzťahom ľudského činiteľa v ekonomických procesoch, je treba podčiarknuť, že patrí k najvýznamnejším faktorom procesu urýchlenia sociálno-ekonomického rozvoja. Ide o súhrn fyzických, profesionálnych tvorivých, morálno-mravných a fyzických črt a kvalít osobnosti a kolektívu spoločnosti ako celku.

V tejto súvislosti má významné miesto ekonomické myslenie ako súhrn názorov a predstáv k prijímaniu rozhodnutí v oblasti hospodárskej činnosti. Ekonomické myslenie sa nerovná ekonomickým poznatkom. Myslenie odráža objektívny svet, ale ho aj tvorí tým, že aktívne ovplyvňuje hospodársky život a procesy, ktoré v ňom prebiehajú. Napokon, potrebné ekonomické myslenie priamo súvisí so záujmami ľudí a neustále sa vyvíja. Znamená to nielen osvojovanie si poznatkov, ale aj získavanie praktických skúseností. V teórii sa stretávame s kategóriou nové myslenie, ktoré charakterizujú tieto vlastnosti:

Graf 1 Nové myslenie a efektívnosť

Zdroj: vlastné spracovanie

Ak sa zamyslíme nad činiteľmi, ktoré efektívnosť ovplyvňujú, pripomíname hlavne dva, a to vplyv živej práce a vplyv zhmotnenej práce.

Rast efektívnosti pomocou živej práce možno uskutočniť aj formou aktivizácie človeka. Patrí sem tvorivá a iniciatívna práca. Jestvuje viacero spôsobov, ako možno človeka aktivizovať v zmysle rastu efektívnosti výsledkov. K najdôležitejším patria:

- uplatňovanie sociálnej politiky,
- zdokonaľovanie sústavy riadenia,
- zosúladenie pracovného a rodinného života.

Do širšej skupiny problematiky efektívnosti a činiteľov, ktoré ju ovplyvňujú, patrí aj úloha a postavenie žien v spoločnosti a v podnikateľskej sfére.

K novodobým objektom záujmu spoločnosti, vrátane medzinárodných inštitúcií a Európskej únie sú aj osoby patriace k národnostným menšinám, sociálne a zdravotne znevýhodnené skupiny, migranti a ich sociálna inklúzia do spoločnosti. Tieto činitele patria skôr do skupiny sociálnej efektívnosti.

Napokon, pripomíname určitú skupinu rezerv rastu aktivizácie ľudskeho činiteľa vo vzťahu k efektívnosti. Rezervy nachádzame v nasledovných oblastiach:

1. schopnosť vykonávať najnáročnejšie práce,
2. snaha o zníženie miery fluktuácie,
3. permanentné zdokonaľovanie sociálnej starostlivosti,
4. zdokonaľovanie organizácie práce (odbúranie mimopracovných činností),
5. v prehĺbení kladných stránok zamestnania.

Na úrovni podnikov sledujeme vo vzťahu k efektívnosti obchodu aj jeho technickú základňu. Uvedieme niekoľko východiskových ekonomických charakteristík, ktoré významnou mierou ovplyvňujú efektívnosť obchodného podniku.

$$a) \text{ účinnosť } DHM = \frac{x}{DHM} \times 100 (\%)$$

Vyžaduje sa rastúca tendencia. Z formulácie vyplýva, že metódy hospodárenia s technickou základňou obchodu podliehajú dvom kritériám:

- snahe o najvyššie výkony pri zachovaní, alebo zvyšovaní úrovne poskytovaných služieb,
- úsiliu o minimalizáciu nákladov, teda o vynakladanie čo najmenšieho objemu živej a zhmotnenej práce.

počet pracovníkov $\times 100(\%)$

Výsledok ukazovateľa poskytuje informáciu o tom, aká hodnota majetku pripadá na jedného pracovníka.

Tieto dve na prvý pohľad protichodné hľadiská smerujú k spoločnému cieľu, ktorým je dosiahnutie čo najvyššej efektívnosti. Jeho hodnotu treba konfrontovať s ukazovateľom využívania pomocou indexu.

$$c) \text{ viazanosť DHM} = \frac{\text{DHM}}{\text{tržby}} \times 100 (\%)$$

Na rozdiel od predchádzajúcich ukazovateľov, pri efektívnom vývoji by mala byť dosiahnutá klesajúca tendencia.

Pri meraní efektívnosti obchodu sa treba napokon zamyslieť nad veľmi významnou ekonomickou kategóriou, a to je miera rentability. Z definície vyplýva, že o rentabilite možno hovoriť vtedy, ak podnik zo svojich výnosov uhradí všetky náklady a navyše vyprodukuje zisk. Za východiskové ukazovatele teda možno považovať vzťahy:

vybraný ekonomický ukazovateľ × 100 (%)

$$r = \frac{z}{N} \times 100 (\%)$$

X × 100 (%)

$$r = \frac{z}{V} \times 100 (\%)$$

Z × 100 (%)

$$r = \frac{z}{\text{marža}} \times 100 (\%)$$

r = rentabilita

z = zisk

N = náklady

X = obrat

V = výnosy

Z = zásoby

Záver

Aktuálne otázky trvalého zdokonaľovania národného hospodárstva, ako i zdokonaľovania riadenia na nižších úrovniach, musia byť uskutočňované s cieľom vysokej miery efektívnosti. Dôležité je pochopiť nezastupiteľné miesto tejto kategórie ako vrcholovej, ktorá je syntetizujúcou veličinou ekonomických i mimoekonomických vzťahov.

Otázky efektívnosti, ako spoločenskej, čiže vrcholovej, ako i ďalšie kategórie sú v ekonomike predmetom trvalej pozornosti. Ide predovšetkým o miery rentability a ich trvalý rast. Uvedené je aj v záujme obchodných podnikov pri budúcej orientácii na dosahovanie vytýčených cieľov.

V texte sme abstrahovali od dôležitej kategórie *pridaná hodnota*, ktorá bude predmetom obsahu našich budúcich textov.

Zoznam bibliografických odkazov

- Benčo, J. 2001. *Metodológia vedeckého výskumu*. Bratislava : IRIS. 2001. 194 s. ISBN 80-89018-27-0
- Bystrická, K. - Mičo, T. – Tužinský, M. 2013. *Internetový obchod*. Bratislava : Iura Edition, spol. s r. o. 2013. 303 s. ISBN 978-80-8078-555-0
- Carnegie, D. et. al. 2004. *Ako úspešne predávať*. Bratislava : Príroda, s. r. o. 2004. 288 s. ISBN 80-07-01264-8
- Strážovská, H. et al. *Malé a stredné podniky : obchodné podnikanie*. Bratislava : Sprint vŕa, 2007. 328 s. ISBN 978-80-89085-64-4.
- Strážovská, Ľ. - Strážovská, H. - Krošláková, M. *Podnikanie formou rodinných podnikov*. Bratislava : Sprint vŕa, 2008. 240 s. ISBN 978-80-969927-0-6.
- Strážovská, H. et al. *Podnikanie*. Bratislava : MERKURY s.r.o., 2009. 295 s. ISBN 978-80-89143-79-5.
- Strážovská, Ľ. - Strážovská, H. *Malé a stredné podniky : základy*. Bratislava : MERKURY s.r.o., 2010. 133 s. ISBN 978-80-89458-07-3.
- Strážovská, Ľubomíra et al. *Obchodné podnikanie*. Bratislava : Sprint dva, 2010. 280 s. [18,83 AH]. Economics. ISBN 978-80-89393-34-3.
- Strážovská, H. et al. *Podnikanie malých a stredných podnikov*. Recenzenti: Ľudmila Lipková, Mária Pachingerová. 1. vyd. Bratislava : Sprint 2, 2013. 320 s. [19,425 AH]. Economics. ISBN 978-80-89393-88-6.
- Strážovská, H. et al. *Náuka o obchodnom podnikaní*. Recenzovali: Ľudmila Lipková, Mária Pachingerová. [1. vyd.]. Bratislava : Sprint 2, 2014. 334 s. [16,06 AH]. Economics. ISBN 978-80-89393-98-5.
- Strážovská, H. et al. *Ekonomické procesy v obchodnom podnikaní*. 1. vyd. Bratislava : Sprint 2, 2015. 420 s. [18,78 AH]. Economics. ISBN 978-80-89710-15-7.
- Strážovská, H. et al. *Malé a stredné podnikanie : zmeny obsahu ekonomických nástrojov*. 1. vyd. Bratislava : Sprint 2, 2016. 323 s. [14,76 AH]. Economics. ISBN 978-80-89710-21-8.

- Švantnerová, J., 1988. *Efektívnosť a intenzifikácia*. Bratislava : Pravda, 1988.
- Horbulák, Z. (2015). Genéza myšlienky ekonomickej morálky, etiky a spoločensky zodpovedného podnikania. In *Ekonomika cestovného ruchu a podnikanie*, 7(1), 24-32
- International Institute for Sustainable Development. *Corporate Social Responsibility*. Dostupné 18.12.2016, na <https://www.iisd.org/business/issues/sr.aspx>
- Veľká ekonomická encyklopédia : výkladový slovník A-Ž : jazykové ekvivalenty*. Bratislava : Sprint vfra, 1996. 624 s. Nová ekonómia. ISBN 80-88848-02-4.
- Veľká ekonomická encyklopédia : výkladový slovník A-Ž*. 2. rozš. vyd. Bratislava : Sprint vfra, 2002. 967 s. ISBN 80-89085-04-0.

Ekonomické aspekty existencie gaziel v službách v SR¹

Viera Kubičková², Iveta Fodranová³, Monika Krošláková⁴

Economic aspects of the existence of service gazelles in Slovakia

Abstract

The paper deals with identification of economic impact of service gazelles in Slovakia. The authors of economic publications devote only to a limited extent to the phenomenon

of gazelles in and so far there is no study that would embrace the economic aspects of gazelles' existence in services. Slovak Republic documented above-average values in numbers of gazelles in services in the OECD countries. Their economic impact in Slovakia measured by the share of sales volumes generated by gazelles in selected fields in total sales of these fields is not significant. Analysis of trends in revenues generated by dynamic enterprises – gazelles foreshadows their prospective economic importance in the Slovak economy. In the conditions of the Slovak economy, service enterprises have clearly the highest share in the total revenues of gazelles.

Key words

Gazelles, services, economic impact

JEL Classification: O14, O31

Úvod

Predmetom príspevku je problematika existencie dynamických podnikov služieb a ich postavenie v slovenskej ekonomike s akcentom na ich ekonomický význam.

¹ Perspektíva existencie dynamických podnikov služieb v SR v kontexte uplatnenia princípov iniciatívy Inovácia v Únii VEGA 1/0205/14

² doc. Ing. Viera Kubičková, PhD., Ekonomická univerzita v Bratislave, Obchodná fakulta, Katedra služieb a cestovného ruchu, Dolnozemska cesta 1, 852 35 Bratislava, Slovenská republika, viera.kubickova@euba.sk

³ Ing. Iveta Fodranová, PhD., Ekonomická univerzita v Bratislave, Obchodná fakulta, Katedra služieb a cestovného ruchu, Dolnozemska cesta 1, 852 35 Bratislava, Slovenská republika, iveta.fodranova@euba.sk

⁴ Ing. Monika Krošláková, PhD., Ekonomická univerzita v Bratislave, Obchodná fakulta, Katedra služieb a cestovného ruchu, Dolnozemska cesta 1, 852 35 Bratislava, Slovenská republika, monika.kroslakova@euba.sk

Fenoménu gaziel v službách sa v ekonomickej publikačnej tvorbe venujú autori len obmedzene a doposiaľ neexistuje štúdia, ktorá by obsahla ekonomické aspekty existencie gaziel v službách. Medzinárodné štatistické sledovania sa obmedzujú len na identifikáciu početnosti gaziel v jednotlivých sektoroch ekonomík, parciálne na vyjadrenie podielu gaziel na zamestnanosti. Z uvedeného dôvodu nie je možná ani komplexná komparácia ekonomických dopadov existencie gaziel v jednotlivých ekonomikách.

Uvedený príspevok sa venuje kvantifikácii ekonomických dopadov existencie gaziel v službách v SR.

1 Metodika práce

Cieľom článku je predstaviť dynamické podniky služieb ako dôležitý fenomén inovatívnej ekonomiky a identifikovať ich pozíciu v podmienkach slovenskej ekonomiky s akcentom na ekonomický dopad existencie týchto subjektov. Pre vysvetlenie ekonomických dopadov gaziel v službách sme využili ukazovateľ dosiahnutých tržieb. Tento parameter je jediným dostupným v štatistických sledovaniach v SR, ktorý umožňuje vyjadriť priamy ekonomický výkon sledovaných podnikov.

2 Teoretické východiská existencie gaziel

Typickou gazelou (gazelle) je malý, resp. stredný podnik, ktorý dosiahol v určitom období nadpriemerný ekonomický rast. Termín gazela vzťahujúci sa na mladé rýchlorastúce spoločnosti, bol prvýkrát použitý ekonómom a vedcom Davidom Brichom, ktorý ich označil za významných tvorcov pracovných miest (Birch, 1979). Neskôr gazely v svojich prácach identifikoval prostredníctvom rastu ich tržieb (Birch & Medoff, 1994).

Podľa OECD sú gazely podniky, ktoré boli zamestnávateľmi počas 5 rokov v rámci ktorých dosahovali priemerný ročný rast zamestnanosti (alebo obratu) viac ako 20% aspoň v období troch rokov. Zároveň musia spĺňať podmienku, že od začiatku pozorovania zamestnávali 10 a viac zamestnancov (OECD, 2013).

Gazely sú dlhodobo považované za významných producentov nových pracovných miest. Americkí ekonómovia Stangler a Marion (2010) uvádzajú, že táto špecifická skupina podnikateľských subjektov síce tvorí len menej ako 1% všetkých podnikov, dokáže však generovať prírastok až 10% nových pracovných miest. Gazely sa v tomto kontexte významne podieľajú na celkovej zamestnanosti, čím plnia dôležitú úlohu pri tvorbe potenciálnych pracovných miest, priamo prispievajú k znižovaniu nezamestnanosti a tiež k zvyšovaniu konkurencieschopnosti jednotlivých ekonomík. Túto skutočnosť potvrdili aj zistenia celoeurópskej štúdie Gazelles High-Growth Companies (Mitusch & Schimke, 2011), podľa ktorej sú gazely dôležité pre konkurencieschopnosť a rozvoj ekonomiky a zároveň stúpa politické uznanie ich významu.

Firmy nazývané gazely sú mladé, rýchlo rastúce podniky, väčšinou založené ako startupy (Morgan, 2010).

Henrekson a Johanson, uvádzajú, že gazely sú mladšie a menšie ako ostatné podniky, pričom s ich schopnosťou rapidného rastu je dôraznejšie spájaný ich vek. Gazely existujú vo všetkých sektoroch, predovšetkým však v službách (Henrekson & Johanson, 2010). V rámci výskumu o dôsledkoch pôsobenia gaziel na rast zamestnanosti dospeli uvedení autori k nasledujúcim záverom:

1. Rýchlo rastúce podniky generujú väčší podiel nových pracovných miest ako ostatné podniky.
2. Gazely sú mladšie ako ostatné podniky.
3. Gazely môžu byť rôznej veľkosti, predovšetkým sa vyskytujú ako malé podniky, veľké gazely sú dôležitými tvorcami pracovných miest, avšak podskupina „super gazely“ sú najväčšími prispievateľmi do skupiny vytvorených pracovných miest. Schopnosť presadzovať inovácie je dôležitejším faktorom rastu ako ich malá veľkosť.
4. Gazely nie sú v najväčšej miere typické pre high-tech sektory. Existujú vo všetkých sektoroch, avšak v najväčšom rozsahu sú zaznamenané v sektore služieb.

3 Ekonomické aspekty existencie gaziel v službách v SR

Podľa správ OECD (2011; 2012; 2013; 2014; 2015) tvoria rýchlo rastúce firmy približne 3 – 6 % všetkých podnikov podľa kritéria zamestnanosti a dokonca až 8 – 12 % podiel, ak je tento stav hodnotený podľa kritéria obratu všetkých podnikov. Podiel podnikov služieb na celkovom počte gaziel v SR predstavoval v roku 2013 približne 70% (nadpriemerná hodnota v rámci sledovaných krajín OECD), čo potvrdzuje tézu o prevažujúcej existencii gaziel v službách uvedenú autormi Henrekson a Johanson. Navyiac SR evidovala vyššie zastúpenie gaziel v rámci podnikateľských subjektov jednotlivých sektorov (stavebníctvo, priemysel, služby) ako bol dosiahnutý priemer vybraných krajín vo všetkých odvetviach, ktorý bol podľa kritéria obratu 0,92 % (Slovensko, Holandsko, Kanada a Portugalsko) a 0,75 % (Slovensko, Holandsko a Francúzsko) podľa kritéria zamestnanosť.

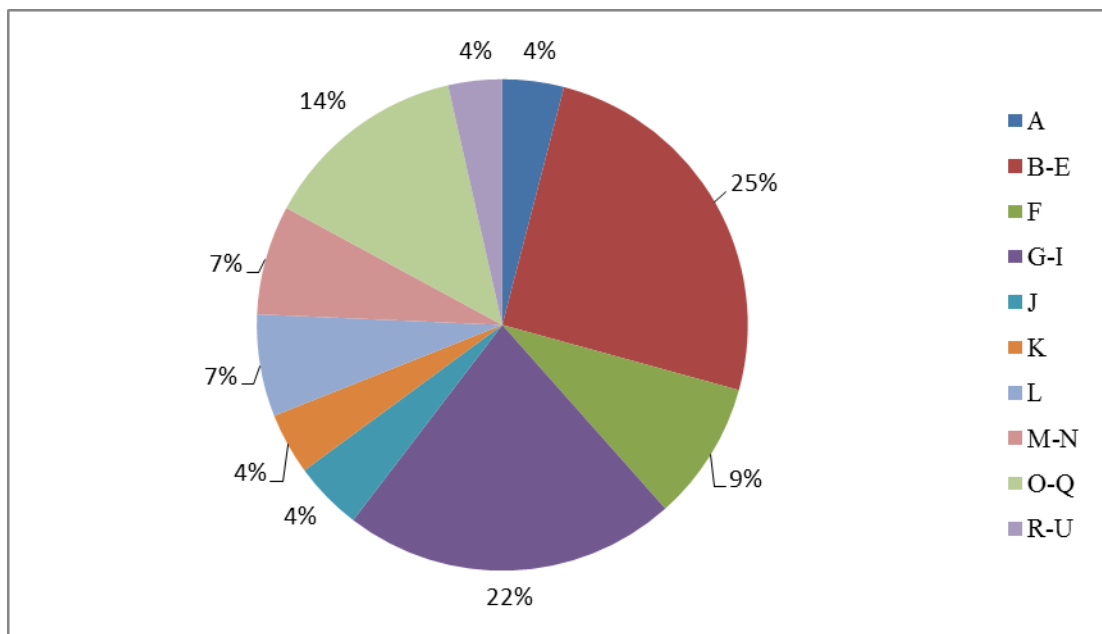
Existencia gaziel v ekonomike Slovenska je tak potvrdeným dôležitým fenoménom, ktorý môže za priaznivých podnikateľských podmienok a podporovaného inovačného zázemia pozitívne vplyvať predovšetkým na rozvoj lokálnych ekonomických štruktúr.

Úvahy o možnej dynamizácii podnikov služieb v slovenskej ekonomike úzko súvisia s poznatkami o štruktúre ekonomických činností v národnej ekonomike a tiež o rozsahu, v akom sa presadzujú služby.

Ako vyplýva z údajov v grafe 1, hrubý domáci produkt bol v roku 2015 v slovenskej ekonomike vytvorený v prevažnej miere službami (G-U). Služby sa na

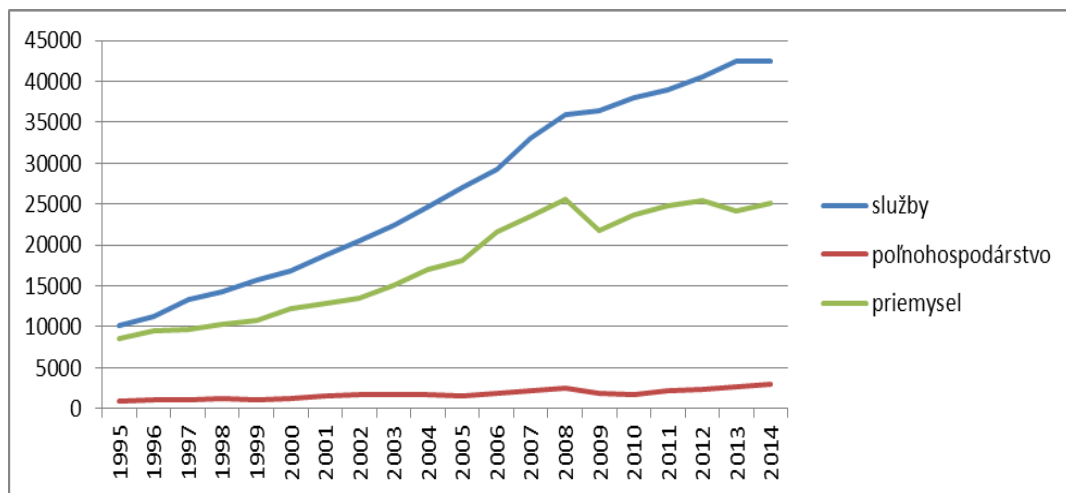
tomto parametri podieľali 72 %. Trhové služby tvorili 44 % celkového HDP SR, po vyňatí finančného sektora 40 %. Výsledky vývoja HDP v troch sektoroch v ekonomike Slovenska (graf 2) potvrdzujú intenzívne presadzovanie sektora služieb v rokoch 1995 – 2014. Uvedené dáta dokumentujú existenciu charakteristík ekonomiky služieb v SR.

Graf 1 Zastúpenie jednotlivých odvetví ekonomiky SR na vytvorenom HDP v roku 2015

Zdroj: Vlastné spracovanie podľa údajov ŠÚ SR, 2016.

Graf 2 Vývoj HDP v sektoroch ekonomiky SR, roky 1995 – 2014, v mil. €

Zdroj: Vlastné spracovanie podľa údajov ŠÚ SR, 2015.

Možnosti kvantifikácie ekonomického významu existencie dynamických podnikov prostredníctvom ekonomických výkonov (dosiahnutý objem tržieb) sú limitované vzhľadom na krátke obdobie štatistického sledovania týchto subjektov v SR. Relevantné dáta sú prístupné počnúc rokom 2012 a v súčasnosti je ukončené hodnotenie za rok 2014. S ohľadom na uvedené, je však možno konštatovať, že ekonomický dopad meraný podielom objemu tržieb generovaného gazelami vo vybraných odboroch na celkových tržbách v daných odboroch nie je výrazný. Avšak zaznamenané hodnoty majú stúpajúcu tendenciu, pričom podniky cestovného ruchu podiel sledovanej veličiny zdvojnásobili, maloobchod dokumentuje sedemnásobné zvýšenie. Zástupcovia poznatkovej produkcie služieb (kategória J) pritom zaznamenali najnižšie hodnoty sledovaného parametra, i napriek tomu, že možnosti dynamizácie ekonomického rastu sa predpokladajú práve v kategórii producentov schopných vytvárať a na trhu obchodovať sofistikované produkty. Faktom však je, že aj celkový objem tržieb v danom odbore služieb zaznamenal väčší prírastok ako v ďalších sledovaných odboroch, čo logicky ovplyvňuje aj realizovaný podiel.

Tab. 1 Podiel tržieb dosiahnutých gazelami vo vybraných odboroch služieb na celkových tržbách v odbore, SR, v %

	2012	2013	2014
I – cestovný ruch	0,75	0,98	1,4
G47 - maloobchod	0,19	0,64	1,47
J – informačné a komunikačné služby	0,12	0,28	0,34

Zdroj: vlastné spracovanie na základe údajov FinStat a ŠÚ SR

Pozoruhodný je výsledok sledovania postavenia gaziel v službách oproti gazelám v ostatných zložkách ekonomiky. Podniky služieb majú jednoznačne najvyšší podiel na dosiahnutých tržbách v gazelách celkom, pričom hodnoty sa približujú k 90 %. To potvrdzuje konštatovania viacerých autorov (Henrekson & Johanson, 2010) o prioritnom pôsobení dynamických podnikov v službách i v podmienkach slovenskej ekonomiky.

Tab. 2 Podiel dosiahnutých tržieb podnikmi služieb - gazelami na tržbách dosiahnutých gazelami spolu, SR, v %

2012	2013	2014
83,6	89,1	89,1

Zdroj: vlastné spracovanie na základe údajov FinStat

Analýza vývoja tržieb generovaných dynamickými podnikmi – gazelami, predznamenáva ich perspektívny ekonomický význam v slovenskej ekonomike. Hodnoty v sledovanom období narástli vo všetkých sledovaných skupinách gaziel, i celkovo. Najvyššiu dynamiku vývoja evidujeme v kategórii podnikov M (odborné, vedecké, administratívne a podporné služby), v podnikoch kategórie G (veľkoobchod a maloobchod) a v podnikoch kategórie J (informačné a komunikačné služby). Dynamika rastu gaziel v službách bola v roku 2013 vyššia ako v gazelách celkom.

Tab. 3 Vývoj tržieb v gazelách vo vybratých odboroch služieb v SR, v €

	2012	2013	index	2014	index
gazely spolu	102 835 095	263 177 273	255,9	427 167 083	162,3

služby spolu	86 004 640	234 564 230	272,7	380 686 660	162,3
I kategória	6 716 519	11 425 912	170,1	16 572 630	145,0
G kategória	34 485 796	116 783 571	338,6	196 520 289	168,3
J kategória	6 668 418	14 384 524	215,7	18 496 165	128,6
M kategória	196 386	1 121 246	570,9	1 675 637	149,4

Zdroj: vlastné spracovanie na základe údajov FinStat

Záver

Článok je štúdiou ekonomických aspektov existencie gaziel v službách. Ich ekonomický dopad v SR meraný podielom objemu tržieb generovaného gazelami vo vybraných odboroch na celkových tržbách v daných odboroch nie je výrazný. Analýza vývoja tržieb generovaných dynamickými podnikmi – gazelami, predznamenáva ich perspektívny ekonomický význam v slovenskej ekonomike. V podmienkach ekonomiky SR, majú podniky služieb jednoznačne najvyšší podiel na dosiahnutých tržbách v gazelách celkom. Limitmi pre komplexnejšiu štúdiu ekonomických dopadov existencie gaziel v službách v SR je komplexnosť a dostupnosť štatistických dát.

Sociálny i ekonomický dopad existencie gaziel je prioritne evidentný v lokálnych ekonomických podmienkach. Spôsobujú tlak na celý hodnotový reťazec v lokálnej ekonomike smerom k akceptácii inovácií. Okrem tvorby nových pracovných miest je tak „výchova spoločnosti k inováciám“ hlavným spoločenským významom existencie gaziel

Zoznam bibliografických odkazov

- Birch, D. L. (1979). *The job generation process*. Cambridge, MIT program on neighborhood and regional change, Massachusetts Institute of Technology.
- Birch, D. L., Medoff, J. (1995). Gazelles. In Solmon, L.C, Levenson, A. R., *Labor markets, employment policy and job creation*. Westview: Boulder, CO. 159-167.
- Henrekson, M., Johanson, D. (2010). Gazelles as job creators: a survey and interpretation of the evidence. *Small Business Economy* 35, 227-244.
- Mitusch, K., Schimke, A. (2011). *Gazelles-High-Growth Companies*. Consortium Europe INNOVA Sectoral Innovation Watch. Dostupné 1. 9. 2015, na http://ec.europa.eu/enterprise/policies/innovation/files/proinno/gazelles-final-report_en.pdf.

- Morgan, J. (2010). *Which Types of Businesses Drive Job Creation?* Dostupné 6. 6. 2015, na: <http://ced.sog.unc.edu/which-types-of-businesses-drive-job-creation/>.
- OECD (2013). *Entrepreneurship at a Glance*. Dostupné 13. 10. 2014, na <http://www.oecd-ilibrary.org/docserver/download/3013011e.pdf?expires=1413220810&id=id&accname=guest&checksum=FD783489C5F409F7BF60D770D5C26C6C>
- OECD (2014). *Entrepreneurship at a Glance 2014*. Paris, FR: OECD Publishing. Dostupné 5. 9. 2016, na: http://dx.doi.org/10.1787/entrepreneur_aag-2014-en.
- OECD. (2011). *Entrepreneurship at a Glance 2011*. Paris, FR: OECD Publishing. Dostupné 2. 11. 2013, na : <http://dx.doi.org/10.1787/9789264097711-en>.
- OECD. (2012). *Entrepreneurship at a Glance 2012*. Paris, FR: OECD Publishing. Dostupné 2. 11. 2013, na: http://dx.doi.org/10.1787/entrepreneur_aag-2012-en.
- OECD. (2013). *An International Benchmarking Analysis of Public Programmes for High-Growth Firms*. Paris: OECD Publishing.
- OECD. (2013). *Entrepreneurship at a Glance 2013*. Paris, FR: OECD Publishing. Dostupné na internete: http://www.oecd-ilibrary.org/industry-and-services/entrepreneurship-at-a-glance-2013_entrepreneur_aag-2013-en.
- OECD. (2015). *Entrepreneurship at a Glance 2015*. Paris, FR: OECD Publishing. Dostupné 5. 9. 2016, na: http://dx.doi.org/10.1787/entrepreneur_aag-2015-en.
- Stangler, D., Marion, E. (2010). *High-Growth Firms and the Future of the American Economy*. Dostupné 1. 9. 2015, na: http://www.kauffman.org/~media/kauffman_org/research%20reports%20and%20co-vers/2010/04/highgrowthfirmsstudy.pdf.

RECENZIA/BOOK REVIEW

Konečný, S. 2016. *Verejná správa v členských štátoch Európskej Únie*. 1. vyd. Bratislava: Vydavateľstvo Mayor. 237s.

Ľudmila Novacká¹

Publikácia - vysokoškolská učebnica Stanislava Konečného predstavuje precízny systémový prehľad manažmentu verejnej správy v jednotlivých krajinách Európskej únie.

Autor prináša čitateľovi klasifikáciu modelov verejnej správy. Konkrétne modely špecifikuje v členení na centralizovaný a decentralizovaný model. Ide o špecifikáciu, ktorá vychádza z administratívneho systému štátu (zložený štát, unitárny a silne regionalizovaný štát).

Uvedený prístup autorovi poskytol možnosť upozorniť na jedinečnosti, ktoré pôsobia v rámci jednotlivých modelov.

Rozmanitosť manažmentu verejnej správy v unitárnych štátoch autor definuje na úrovni decentralizovaného modelu. V tomto prípade klasifikuje tzv. škandinávsky typ, baltický typ, stredoeurópsky typ. V centralizovanom modeli verejnej správy v unitárnych štátoch poukazuje na tzv. ostrovny typ, typ Beneluxu a Mediteránny typ.

Jednotlivé uvedené typy modelov autor premieta do konkrétnych štátov Európskej únie. Jednotnosť systémového prístupu vytvára podmienky pre kvalifikované porovnanie výkonnej a zákonodarnej moci v prezentovanej krajine. Tretí pilier moci – súdnu moc autor prezentuje v každej krajine samostatne, ale vo vzájomných súvislostiach s výkonnou a zákonodarnou mocou.

Poznatky o výkonnej zložke moci z medzinárodného pohľadu otvorili autorovi možnosť komparácie s podmienkami v Slovenskej republike. Autor rozvíja polemiku o existencii regionálnych inštitúcií výkonnej moci a ich pôsobnosti v manažmente verejnej správy s dôrazom na regionálnu i miestnu úroveň.

V publikácii *Verejná správa v členských štátoch Európskej únie* sú spracované súčasné členské krajiny (28). Z aspektu osobitostí manažmentu verejnej správy je dobre, že v texte je zaradená (v roku 2016 ešte stále členská) Veľká Británia vrátane konštituentných krajín Škótska, Walesu a severného Írska.

Inštitucionálne zabezpečenie v každej skúmanej krajine Európskej únie autor precízne pomenúva. Do textu prináša čistotu a jednotu terminológie. Jednotná

¹ prof. JUDr. Ľudmila Novacká, PhD., Katedra služieb a cestovného ruchu OF EU v Bratislave, Dolnozemska cesta 1, 852 35 Bratislava, anna.michalkova@euba.sk

terminológia v prekladoch európskych dokumentov do jednotlivých jazykových mutácií často absentuje.

Uvedené dielo prináša čitateľovi – študentovi vysoko erudovaný pohľad na skúmanú problematiku manažmentu verejnej správy v celom spektre daných krajín. Na úrovni štátu rozpracúva kompetencie jednotlivých ministerstiev. V podmienkach regionálnej a miestnej samosprávy autor veľmi precízne upozorňuje na špecifické podmienky realizácie zdravotníctva, školstva, sociálnych služieb či hospodárenia s odpadmi.

Študenti manažmentu cestovného ruchu v učebnici Stanislava Konečného nájdu výborný materiál pre skúmanie súvislostí podmienok pre rozvoj cestovného ruchu v jednotlivých krajinách EÚ na všetkých úrovniach v interdisciplinárnom a prierezovom poňatí. Táto dimenzia prináša rozšírenie možností využívať učebné texty pre širší okruh študentov a záujemcov z praxe.

Publikácia vyšla vo vydavateľstve MAYOR Bratislava v októbri 2016. Ide o schválenú vysokoškolskú učebnicu pre študentov Fakulty verejnej správy UPJŠ v Košiciach. Rozsah 16,18 AH, strán 237., ISBN 978-80-969133-8-1

Autorské práva: Doc. PhDr. Ing. Stanislav Konečný, PhD., MPA